

А — Развитие и дейност на Съда през 2010 г.

От председателя г-н Vassilios Skouris

В тази първа част от годишния доклад е представена накратко дейността на Съда на Европейския съюз през 2010 г. На първо място, тя дава общ поглед върху развитието на институцията през изминалата година, като подчертава засегналите Съда институционални промени, както и развитието във връзка с неговата вътрешна организация и методи на работа. На второ място, в нея се включва анализ на статистиката за динамиката на работната натовареност на Съда и на средната продължителност на производствата. На трето място, както всяка година, в нея се представя основното развитие на съдебната практика по области.

1. Тъй като Договорът от Лисабон предвижда, че Европейският съюз се присъединява към Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ), тази година започна процедурата по осъществяването на това присъединяване. Първият етап от тази процедура приключи и на Европейската комисия бе възложено да продължи преговорите със Съвета на Европа. Присъединяването на Европейския съюз към ЕКПЧ несъмнено ще има последици за цялата правораздавателна система на Съюза.

По тази причина Съдът следи отблизо развитието на процедурата и — в стремежа си да допринесе към полагащите усилия за успешно приключване на проекта за присъединяване, който повдига доста сложни правни въпроси — на 5 май 2010 г. публикува документ, с който представи първите си разсъждения по един от конкретните аспекти, свързан с начина на функциониране на правораздавателната система на Съюза¹. В този документ Съдът заключава, че е важно да съществува механизъм, гарантиращ възможността за ефективно сезиране на Съда по въпроса за валидността на акт на Съюза, преди Европейският съд по правата на човека да се произнесе по съответствието на същия с ЕКПЧ, с което присъщият за тази конвенция принцип на субсидиарност ще бъде спазен и наред с това ще се гарантира правилното функциониране на правораздавателната система на Съюза.

Накрая, следва да се отбележат и измененията от 23 март 2010 г. на Процедурния правилник на Съда (ОВ L 92, стр. 12). Целта им е да се направят необходимите промени в този правилник вследствие на влизането в сила на Договора от Лисабон.

2. Съдебната статистика на Съда за 2010 г. сочи като цяло запазване на производителността и значително подобряване на ефикасността по отношение на продължителността на производствата. Освен това е важно да се отбележи и тазгодишното безпрецедентно увеличение на броя на образуваните дела, и най-вече на отправените до Съда преюдициални запитвания.

През 2010 г. Съдът приключи 522 дела (окончателни данни с отчитане на съединените дела), което представлява лек спад спрямо предходната година (543 приключени дела през 2009 г.). По 370 от тези дела са постановени решения, а по 152 — определения.

През 2010 г. Съдът е сезиран с 631 нови дела (без да се отчита съединяването на дела поради връзката помежду им), което представлява значително увеличение в сравнение с 2009 г. (562 дела) и бележи най-големия брой образувани дела в историята на Съда. Така е и при преюдициалните запитвания. Броят на образуваните преюдициални дела за втора

¹ http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_bg_2010-05-21_12-10-15_931.pdf

поредна година е най-високият, достиган досега, а ръстът им спрямо 2009 г. е 27,4 % (385 дела през 2010 г. спрямо 302 дела през 2009 г.).

Що се отнася до продължителността на производствата, статистическите данни са много положителни. По отношение на производствата по преюдициални запитвания тази продължителност е 16,1 месеца. Сравнителният анализ показва, че за целия период, за който Съдът разполага с надеждни статистически данни, най-ниската средна продължителност на производството по преюдициални запитвания е постигната през 2010 г. При преките производства и при обжалването средната продължителност на делата е съответно 16,7 и 14,3 месеца (срещу 17,1 и 15,4 месеца през 2009 г.).

Освен с реформите в методите на работа, започнали през последните години, подобрената ефикасност на Съда при разглеждането на делата се обяснява и с по-широкото използване на различните процесуални инструменти, с които той разполага, за да ускори разглеждането на определени дела, например спешното преюдициално производство, постановяването на решение с предимство, бързото производство, опростеното производство и възможността за решаване на делото без представяне на заключение на генералния адвокат.

Спешното преюдициално производство е поискано по 6 дела, а определеният състав приема, че изискванията по член 104б от Процедурния правилник са изпълнени по 5 от тях. Тези дела са приключени в срок от средно 2,1 месеца.

Бързото производство тази година бе поискано в 12 случая, но изискванията на Процедурния правилник бяха изпълнени само в 4 от тях. Съгласно установената през 2004 г. практика молбите за разглеждане на определено дело по реда на бързото производство се уважават или отхвърлят с мотивирано определение на председателя на Съда. Взето е впрочем решение 14 дела да се разгледат с предимство.

Освен това Съдът продължава да прилага предвидената в член 104, параграф 3 от Процедурния правилник опростена процедура, за да отговори на определени преюдициални запитвания. В действителност с определение въз основа на тази разпоредба са приключени общо 24 дела.

На последно място, Съдът често използва предоставената от член 20 от неговия Статут възможност да се произнася без представяне на заключение на генералния адвокат, когато делото не повдига нови правни въпроси. В този контекст следва да се отбележи, че около 50 % от съдебните решения през 2010 г. са постановени без представяне на заключение (срещу 52 % за 2009 г.).

Що се отнася до разпределянето на делата между различните съдебни състави на Съда, следва да се отбележи, че големият състав се е произнесъл по около 14 %, съставите от петима съдии — по около 58 %, а съставите от трима съдии — по около 27 % от делата, приключени през 2010 г. с решение или определение с правораздавателен характер. Спрямо предходната година се констатира значително нарастване на частта от делата, разгледани от голям състав (8 % през 2009 г.), и съществено намаляване на частта от делата, разгледани от съставите от трима съдии (34 % през 2009 г.).

За по-подробна информация относно статистическите данни за 2010 г. читателят може да направи справка в посветения на съдебната статистика раздел от настоящия доклад.

Б — Практиката на Съда през 2010 г.

Тази част от годишния доклад съдържа преглед на съдебната практика през 2010 г.

Устройствени или институционални въпроси

През 2010 г. значително бе обогатена съдебната практика в областта на основните права.

Дело *Volker und Markus Schecke* (Решение от 9 ноември 2010 г. по съединени дела C-92/09 и C-93/09) дава възможност на Съда да уточни изискванията, произтичащи от правото на защита на личните данни, след като е сезиран с искане да упражни контрол за валидност по отношение на Регламенти (ЕО) № 1290/2005 и № 259/2008¹, които определят рамката за финансирането на общата селскостопанска политика и налагат публикуването на информация за физическите лица — получатели на средства от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), като създават задължение за публично оповестяване на тази информация, в частност на уебсайтовете на националните служби. Сезиран с преюдициално запитване за съотношението между правото на защита на личните данни, признато с Хартата на основните права на Европейския съюз, и задължението за прозрачност в областта на европейските фондове, Съдът посочва, че публикуването в уебсайт на поименни данни относно бенефициерите на средства и получените от тях суми представлява — поради свободния достъп на трети лица до този сайт — накърняване на правото на бенефициерите на зачитане на техния личен живот като цяло, и в частност на правото на защита на техните лични данни. За да е обосновано, подобно накърняване трябва да е предвидено в закона, да не засяга основното съдържание на посочените права и съгласно принципа на пропорционалност да е необходимо за постигането на признати от Съюза цели от общ интерес и действително да отговаря на тези цели, а дерогациите и ограниченията на тези права трябва да се въвеждат в границите на стриктно необходимото. В този контекст Съдът приема, че макар в едно демократично общество данъкоплатците да имат право да бъдат информирани за използването на публичните средства, също така е вярно, че Съветът и Комисията са длъжни да извършат балансирано претегляне на различните разглеждани интереси, което изисква преди приемането на спорните разпоредби да проверят дали публикуването на тези данни посредством отделен уебсайт за всяка държава членка не надхвърля необходимото за осъществяването на преследваните легитимни цели. Поради това Съдът обявява за невалидни някои разпоредби на Регламент № 1290/2005, както и целия Регламент № 259/2008, но приема, че това не засяга последиците от публикуването на списъците на бенефициери на помощи от ЕФГЗ и ЕЗФРСР, извършено от националните органи през периода, предшестващ датата на постановяване на решението.

Също в областта на основните права Съдът постановява на 22 декември 2010 г. друго важно решение (Решение по дело *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft*, C-279/09), в което тълкува принципа на ефективна съдебна защита, закрепен в член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз.

¹ Регламент (ЕО) № 1290/2005 на Съвета от 21 юни 2005 година относно финансирането на общата селскостопанска политика (ОВ L 209, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 14, том 1, стр. 193), изменен с Регламент (ЕО) № 1437/2007 на Съвета от 26 ноември 2007 година (ОВ L 322, стр. 1), и Регламент (ЕО) № 259/2008 на Комисията от 18 март 2008 година за установяване на подробни правила за прилагане на Регламент № 1290/2005 относно публикуването на информация за получателите на средства от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) (ОВ L 76, стр. 28).

Спорът в главното производство е между германското търговско дружество DEB и германската държава по повод на молба за правна помощ, подадена от това дружество пред националните съдилища. Дружеството DEB е възнамерявало да предяви иск за отговорност срещу германската държава, за да получи обезщетение на вредите, които са му били причинени поради забавеното транспониране от страна на тази държава членка на Директива 98/30/ЕО относно общите правила за вътрешния пазар на природен газ². На дружеството е отказана правна помощ, поради това че не са изпълнени условията, които германското право предвижда за предоставянето на такава помощ на юридически лица. Националният съд, пред който е обжалван този отказ, сезира Съда с преюдициално запитване, за да установи дали в областта на отговорността на държавата за вреди, причинени с нарушение на правото на Съюза, принципът на ефективност в правото на Съюза допуска национална правна уредба да обуславя правото на иск от авансовото заплащане на разноски и да ограничава предоставянето на правна помощ за юридически лица, които не са в състояние да платят тези авансови разноски, като налага твърде строги условия.

Съдът постановява, че на този въпрос трябва да се отговори, като се вземе предвид Хартата на основните права на Европейския съюз, която след влизането в сила на Договора от Лисабон придобива същата юридическа сила като Договорите. Съдът се позовава по-конкретно на член 47 от Хартата, който предвижда право на ефективен достъп до правосъдие за всяко лице, което иска да упражни правата и свободите, гарантирани му от правото на Съюза. Параграф 3 от тази разпоредба прокламира, че „на лицата, които не разполагат с достатъчно средства, се предоставя правна помощ, доколкото тази помощ е необходима, за да се осигури реален достъп до правосъдие“. На първо място Съдът приема, че не се изключва възможността юридически лица да се позовават на принципа на ефективна съдебна защита, закрепен в член 47 от Хартата, за да бъдат освободени от авансово плащане на разноски във връзка с производството и/или съдействие от адвокат. В светлината на практиката на Европейския съд за правата на човека по член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, който закрепва правото на реален достъп до правосъдие, Съдът по-нататък уточнява, че националният съд трябва да провери, от една страна, дали условията за предоставяне на правна помощ представляват ограничение на правото на достъп до съдилищата, което накърнява самата същност на това право, и от друга страна, дали тези условия са насочени към постигането на легитимна цел и накрая — дали съществува разумно съотношение на пропорционалност между използваните средства и поставената цел. След това Съдът изброява критериите за преценка, които националният съд може да вземе предвид, като възпроизвежда критериите, използвани в практиката на Европейския съд по правата на човека, сред които са значимостта на интересите, сложността на приложимото право и производство, а що се отнася в частност до юридическите лица — формата им и дали преследват стопанска цел, както и финансовите възможности на техните съдружници или акционери.

Условията и редът, по които националният съд трябва да реализира отговорността на държавата в случай на нарушение от нейна страна на общностните ѝ задължения, продължават да пораждат въпроси.

По дело *Transportes Urbanos y Servicios Generales* (Решение от 26 януари 2010 г., C-118/08) запитващата юрисдикция иска да получи становище от Съда относно прилагането на правилото, по силата на което иск за отговорност на държавата поради наличието на нарушаващо правото на Съюза национален закон може да бъде уважен само ако са изчерпани вътрешните

² Директива 98/30/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 юни 1998 година (ОВ L 204, стр. 1).

способи за защита, докато такова правило не се прилага към иск за отговорност на държавата, който е основан на противоконституционност. След като припомня принципите във връзка със задължението на държавите членки да поправят вредите, причинени в случай на нарушение на правото на Съюза, Съдът отговаря, че поради предимството на правото на Съюза то не допуска да се прилага подобно правило. Като се основава на принципа на равностойност, Съдът постановява, че всички приложими за исковете правила се прилагат без разлика към исковете, основани на нарушение на правото на Съюза, и към исковете, основани на нарушение на вътрешното право: целта на двата иска за отговорност е подобна, тъй като те целят да се обезщетят вредите, причинени от държавата. С оглед на принципа на равностойност единствената разлика, отнасяща се до юрисдикцията, компетентна да установи нарушението на правото, не е достатъчна, за да се установи разграничение между тези два иска.

Дело *Melki и Abdeli* (Решения от 22 юни 2010 г., C-188/10 и C-189/10) дава повод на Съда да се произнесе по съвместимостта с правото на Съюза на неотдавна въведения във Франция процесуален механизъм, известен като „приоритетен въпрос за конституционност“. Това дава възможност на Съда да напомни, че за да се гарантира предимството на правото на Съюза, функционирането на системата на сътрудничество между Съда и националните юрисдикции изисква националният съд да може да сезира Съда с всеки преюдициален въпрос, който счита за необходим, и във всеки момент от производството, който според него е подходящ, включително след приключването на производството за инцидентен контрол за конституционност. При това положение член 267 ДФЕС допуска национална правна уредба, с която се въвежда производство за инцидентен контрол за конституционност на националните закони, когато останалите национални юрисдикции имат възможност:

- да сезират Съда във всеки момент от производството, който според тях е подходящ, включително след приключването на производство за инцидентен контрол за конституционност,
- да приемат необходимите мерки, за да обезпечат временната съдебна защита на правата, гарантирани от правовия ред на Съюза, и
- след приключването на такова производство за инцидентен контрол да оставят без приложение разглежданата национална законова разпоредба, ако считат, че тя противоречи на правото на Съюза.

По вече многократно обсъждания въпрос за последиците, които поражда тълкуването на правото на Съюза, давано от Съда при упражняването на правомощията му в преюдициалното производство, дело *Albron Catering* (Решение от 21 октомври 2010 г., C-242/09) дава повод да се припомни, че при упражняването на правомощията си по член 267 ДФЕС Съдът може въз основа на общия принцип на правна сигурност, вътрешноприсъщ на правото на Съюза, единствено по изключение да ограничи възможността всяко заинтересовано лице да се позовава на разтълкувана от Съда разпоредба, за да постави под въпрос основани на добросъвестност правоотношения. За да бъде наложено подобно ограничение, е необходимо да бъдат изпълнени два основни критерия, а именно добросъвестност на заинтересованите среди и риск от сериозни смущения. Поради това Съдът постановява, че доколкото не са му представени конкретни доказателства, годни да установят наличието на риск от сериозни смущения, свързан с многобройните съдебни искове, които биха могли да бъдат предявени

в резултат на това съдебно решение за тълкуване на Директива 2001/23/ЕО³ срещу предприятия, извършили прехвърляния по тази директива, няма основание да ограничи действието на това решение във времето.

Що се отнася до приноса на Съда за определянето на последиците от споразуменията, сключвани от Съюза с трети държави, ще се запомни дело *Brita* (Решение от 25 февруари 2010 г., С-386/08), в което са поставени няколко важни въпроса за тълкуването на международни споразумения, и в частност на Споразумението за асоцииране ЕО—Израел⁴.

Съдът уточнява, че правилата, съдържащи се във Виенската конвенция за правото на договорите⁵, се прилагат за споразумение, сключено между държава и международна организация, каквото е Споразумението за асоцииране ЕО—Израел, доколкото тези правила са израз на общото международно обичайно право. В частност разпоредбите на споразумението за асоцииране, с които се определя териториалният обхват на това споразумение, трябва да се тълкуват в съответствие с принципа „*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*“. С оглед на тези принципи Съдът постановява, че митническите органи на държавата членка вносител могат да откажат предоставяне на преференциалното третиране, предвидено в Споразумението за асоцииране ЕО—Израел, за стоки с произход от Западния бряг на река Йордан. Всъщност от друго споразумение за асоцииране, а именно от Споразумението ЕО—ООН⁶, следва, че само митническите власти на Западния бряг и Ивицата Газа са оправомощени да издават сертификат за движение, ако въпросните продукти могат да се приемат за продукти с произход от Западния бряг и Ивицата Газа. Ето защо, да се тълкува Споразумението за асоцииране ЕО—Израел в смисъл, че израелските власти разполагат с митническа компетентност по отношение на продуктите с произход от Западния бряг на река Йордан, би означавало на палестинските митнически органи да се наложи задължението да не упражняват правомощията, които все пак са им възложени по силата на разпоредбите от Споразумението ЕО—ООН. По този начин тълкуване, което има за последица създаването на задължение за трето лице без негово съгласие, би нарушило посочения по-горе принцип на общото международно право „*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*“, кодифициран във Виенската конвенция.

Освен това Съдът уточнява, че в рамките на процедурата, предвидена в Споразумението за асоцииране ЕО—Израел, митническите органи на държавата вносител не са обвързани от предоставеното доказателство за произход и от отговора на митническите органи на държавата износител, когато посоченият отговор не съдържа достатъчно данни, за да се определи реалният произход на продуктите.

³ Директива 2001/23/ЕО на Съвета от 12 март 2001 година относно сближаването на законодателствата на държавите членки във връзка с гарантирането на правата на работниците и служителите при прехвърляне на предприятия, стопански дейности или части от предприятия или стопански дейности (ОВ L 82, стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 20).

⁴ Евро-средиземноморско споразумение за асоцииране между Европейските общности и техните държави членки, от една страна, и държавата Израел, от друга страна, подписано в Брюксел на 20 ноември 1995 г. (ОВ L 147, 2000 г., стр. 3; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 73, стр. 206).

⁵ Виенска конвенция за правото на договорите от 23 май 1969 г. (Сборник договори на Организацията на обединените нации, том 1155, стр. 331).

⁶ Евро-средиземноморско временно споразумение за асоцииране в областта на търговията и сътрудничеството между Европейската общност, от една страна, и Организацията за освобождение на Палестина (ООНП), действаща в полза на палестинската администрация на Западния бряг и Ивицата Газа, от друга, подписано в Брюксел на 24 февруари 1997 година (ОВ L 187, стр. 3; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 15, стр. 19).

Както през предходните години, достъпът до документи на институциите отново е предмет на съдебни спорове, като в тази област се открояват най-вече три решения. По дело Комисия/Bavarian Lager (Решение от 29 юни 2010 г., C-28/08 P) Съдът разглежда въпроса за взаимовръзката между Регламент (ЕО) № 1049/2001⁷ и Регламент (ЕО) № 45/2001⁸.

Регламент № 1049/2001 установява като общо правило публичният достъп до документите на институциите, но в съответствие със законодателството на Съюза относно защитата на личните данни предвижда изключения, например когато оповестяването би засегнало защитата на личния живот и личната неприкосновеност. Според Съда разпоредбите на Регламент № 45/2001 стават изцяло приложими в случай на заявка на основание на Регламент № 1049/2001, насочена към получаване на достъп до документи, които съдържат лични данни. Като не взема предвид това отправяне към законодателството на Съюза в областта на защитата на личните данни и като ограничава прилагането на изключението до случаите, в които евентуално е налице посегателство срещу личния живот или личната неприкосновеност по смисъла на член 8 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи и на практиката на Европейския съд по правата на човека, Общият съд дава специфично и ограничително тълкуване на Регламент № 1049/2001, което не съответства на равновесието, което законодателят на Съюза е възнамерявал да установи между двата разглеждани регламента.

По същество Съдът приема за правилно решението на Комисията, че списъкът с участниците в събрание, проведено в рамките на производство за установяване на неизпълнение на задължения, съдържа лични данни, и постановява, че тя е спазила разпоредбите на член 8, буква б) от Регламент № 45/2001, като е изискала от заявителя да докаже необходимостта от предоставяне на личните данни за лицата, които не са дали изрично съгласие за това.

На същия ден Съдът постановява друго много важно решение в областта на достъпа до документи (Решение от 29 юни 2010 г. по дело Комисия/Technische Glaswerke Ilmenau, C-139/07 P), което се отнася този път до взаимовръзката между Регламент № 1049/2001 и Регламент (ЕО) № 659/1999 за установяване на подробни правила за прилагането на член 93 ЕО⁹. Съдът постановява, че за да се обоснове отказът на достъп до документ, чието оповестяване е поискано, по принцип не е достатъчно документът да спада към дейност, посочена в член 4, параграф 2 от Регламент № 1049/2001. Съответната институция трябва също така да предостави обяснения, що се отнася до въпроса по какъв начин достъпът до посочения документ би могъл да засегне конкретно и действително интереса, защитен от предвидено в този член изключение. Съдът обаче уточнява в това отношение, че съответната общностна институция може да се позове на общи презумпции, които се прилагат за определени категории документи.

⁷ Регламент (ЕО) № 1049/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2001 година относно публичния достъп до документи на Европейския парламент, на Съвета и на Комисията (ОВ L 145, стр. 43; Специално издание на български език, 2007 г., глава 1, том 3, стр. 76).

⁸ Регламент (ЕО) № 45/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2000 година относно защитата на лицата по отношение на обработката на лични данни от институции и органи на Общността и за свободното движение на такива данни (ОВ L 8, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 30, стр. 142).

⁹ Регламент (ЕО) № 659/1999 на Съвета от 22 март 1999 година за установяване на подробни правила за прилагането на член 93 от Договора за ЕО (ОВ L 83, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 41).

По отношение на производствата за контрол върху държавните помощи подобни общи презумпции могат да следват от Регламент № 659/1999, както и от съдебната практика относно правото на запознаване с документите от административната преписка на Комисията. Регламент № 659/1999 не предвижда никакво право на достъп до документите от административната преписка на Комисията в полза на заинтересованите лица, с изключение на държавата членка, която е отговорна за отпускането на помощта. Всъщност, ако на основание на Регламент № 1049/2001 тези заинтересовани лица могат да получат достъп до документите от административната преписка на Комисията, това би поставило под съмнение режима на контрол върху държавните помощи. Освен това трябва да се държи сметка за обстоятелството, че в производствата за контрол върху държавните помощи заинтересованите страни, различни от съответната държава членка, не разполагат с право на запознаване с документите от административната преписка на Комисията, и следователно трябва да се признае наличието на обща презумпция, според която оповестяването на документите от административната преписка по принцип би засегнало защитата на целите на дейностите по разследване. Тази обща презумпция не изключва правото на заинтересованите лица да докажат, че даден документ, чието оповестяване се иска, не е обхванат от посочената презумпция или че съществува по-висш обществен интерес, който да обосновава оповестяването на документа по силата на член 4, параграф 2 от Регламент № 1049/2001.

Подобен механизъм на презумпции е в сърцевината и на дело Швеция/АРІ и Комисия (Решение от 21 септември 2010 г. по съединени дела С-514/07 Р, С-528/07 Р и С-532/07 Р), в което Съдът разглежда въпроса за достъпа до писмените становища, които институциите представят пред него в рамките на съдебни производства. Според Съда тези писмени становища имат особени характеристики, доколкото по самото си естество са част от правораздавателната дейност на Съда. Всъщност тези писмени становища са изготвени изключително за целите на съдебното производство и представляват основният му елемент. Правораздавателната дейност като такава обаче е изключена от приложното поле на правото на достъп до документи, установено в правната уредба на Съюза. Защитата на съдебните производства предполага по-специално да се осигури спазването на принципите на равни процесуални възможности и на добро правораздаване. Ако съдържанието на писмените становища на институцията може да се обсъжда публично, ще е налице опасност критиките срещу тези становища да повлияят на позицията, защитавана от институцията. Подобно положение може да наруши необходимото равновесие между страните по спор пред юрисдикциите на Съюза, доколкото задължението за оповестяване ще възникне единствено за институцията, от която е поискан достъп до нейните документи, а не за всички страни в производството. Наред с това изключването на правораздавателната дейност от приложното поле на правото на достъп до документи е обосновано с оглед на необходимостта да се гарантира през цялото времетраене на съдебното производство нормалното протичане на обсъжданията между страните, както и на разискванията на съответната юрисдикция. Оповестяването на писмените становища би довело, макар и само в представите на обществеността, до възможност за упражняване на външен натиск върху правораздавателната дейност и ще наруши нормалното протичане на обсъжданията. Затова Съдът приема, че съществува обща презумпция, според която оповестяването на писмените становища, депозирани от дадена институция в рамките на съдебно производство, засяга защитата на това производство по смисъла на член 4, параграф 2, второ тире от Регламент № 1049/2001, докато въпросното производство е висящо, без обаче тази обща презумпция да изключва правото на заинтересованото лице да докаже, че даден документ не е обхванат от посочената презумпция.

За сметка на това след преустановяването на правораздавателната дейност на Съда вече няма основание да се презумира, че оповестяването на писмените становища засяга тази дейност, така че в тези случаи е необходима конкретна проверка на документа, до който

е поискан достъп, за да се установи дали оповестяването може да се откаже на основание член 4, параграф 2, второ тире от Регламент № 1049/2001.

Европейско гражданство

В тази област, която непрекъснато се развива, дело Tsakouridis (Решение от 23 ноември 2010 г., C-145/09) поставя пред Съда деликатния въпрос за условията за експулсиране на гражданин на Съюза, който има право на постоянно пребиваване, дефинирано в член 28 от Директива 2004/38/ЕО относно правото на свободно движение и пребиваване¹⁰. Съдът уточнява най-напред, че всяка мярка за извеждане трябва да се основава на индивидуална преценка на положението на заинтересованото лице, като се отчитат критерии като възрастта, здравословното състояние, центъра на личните, семейните или професионалните интереси, продължителността на отсъствията от приемащата държава членка и интензивността на връзките със страната на произход, като решаващият критерий за предоставяне на високо ниво на защита срещу мярката за извеждане остава критерият за пребиваване в приемащата държава членка през последните десет години преди мярката за извеждане. Освен това Съдът подчертава, че тази мярка за извеждане може да бъде обоснована поради „императивни съображения, свързани с обществената сигурност“, или на „сериозни основания, свързани с обществения ред или обществената сигурност“, по смисъла на член 28 от Директива 2004/38 само ако с оглед на изключителната сериозност на заплахата подобна мярка е необходима за защита на интересите, които тя цели да гарантира, при условие че тази цел не може да бъде постигната с по-малко ограничителни мерки, като се има предвид продължителността на пребиваването на гражданина на Съюза в приемащата държава членка. Накрая Съдът също така напомня, че борбата с престъпността, свързана с трафика на упойващи вещества от организирана група — престъпление, за което съответното лице е било осъдено, — може да попада в обхвата на понятието „императивни съображения, свързани с обществената сигурност“ или „сериозни основания, свързани с обществения ред или обществената сигурност“ по смисъла на член 28 от тази директива.

Отново по повод на свързаните с европейското гражданство права на свободно движение и свободно пребиваване следва да се отбележи дело Bressol и др. (Решение от 13 април 2010 г., C-73/08), в което Съдът разглежда съвместимостта на национална правна уредба, ограничаваща броя на чуждестранните студенти — граждани на Съюза, в университетските медицински и парамедицински специалности. Съдът първо посочва, че независимо от евентуалното прилагане на член 24 от Директива 2004/38 към разглежданите в главното производство случаи на определени студенти, членове 18 и 21 от Договора за функционирането на Европейския съюз не допускат национална правна уредба, ограничаваща броя студенти, които не се считат за местни лица в тази държава членка, които могат да се запишат за първи път във висши учебни заведения, тъй като тази уредба води до неравно третиране на местните и чуждестранните студенти и съответно съставлява дискриминация, основана непряко на гражданството. На второ място, Съдът напомня, че подобна ограничителна правна уредба може да бъде обоснована с целта за закрила на общественото здраве само ако компетентните органи извършат задълбочена проверка на тази правна уредба на три етапа: проверка дали съществуват действителни рискове за посочената цел, дали правната уредба

¹⁰ Директива 2004/38/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно правото на граждани на Съюза и на членове на техните семейства да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите членки, за изменение на Регламент (ЕИО) № 1612/68 и отменяща Директиви 64/221/ЕИО, 68/360/ЕИО, 72/194/ЕИО, 73/148/ЕИО, 75/34/ЕИО, 75/35/ЕИО, 90/364/ЕИО, 90/365/ЕИО и 93/96/ЕИО (ОВ L 158, стр. 77; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 56 и поправки в ОВ L 229, стр. 35 и ОВ L 197, 2005 г., стр. 34).

е подходяща за осъществяването на следваната цел, както и дали правната уредба е пропорционална на следваната цел, като всичко това се основава на обективни, обстоятелни и подкрепени с цифри критерии. Накрая, Съдът уточнява, че националните органи нямат право да се позовават на член 13 от Международния пакт за икономически, социални и културни права, приет от Общото събрание на Организацията на обединените нации на 16 декември 1966 г., ако запитващата юрисдикция установи, че разглежданата в главното производство правна уредба е несъвместима с членове 18 и 21 от ДФЕС.

По дело *Lassal* (Решение от 7 октомври 2010 г., С-162/09) Съдът се спира на член 16 от Директива 2004/38. Преюдициалното запитване се отнася по-точно до въпроса дали с оглед на придобиването на предвиденото в посочения член 16 право на постоянно пребиваване трябва да се вземат предвид периоди на непрекъснато пребиваване в продължение на пет години, изтекли преди датата на транспониране на тази директива, а именно 30 април 2006 г., в съответствие с предхождащи тази дата разпоредби на правото на Съюза, и при утвърдителен отговор, дали временните отсъствия, настъпили преди 30 април 2006 г. и след непрекъснато законно пребиваване в продължение на пет години, могат да засегнат придобиването на право на постоянно пребиваване по смисъла на директивата. Съдът отговаря утвърдително на първата част на въпроса, като постановява, че макар възможността за придобиване на право на постоянно пребиваване, при условие че е спазен срокът от пет години, да не е предвидена в разпоредбите на правото на Съюза, приети преди Директива 2004/38, отказът да се вземе предвид този непрекъснат срок на пребиваване би лишил изцяло посочената директива от полезно действие и би довел до положение, несъвместимо с идеята за интегриране чрез продължителността на пребиваването, залегнала в основата на тази директива. На второ място, Съдът приема, че целите и предназначението на Директива 2004/38, а именно да се улесни упражняването на основното право на свободно придвижване и пребиваване на територията на държавите членки, да се насърчи социалното сближаване и да се укрепи чувството за гражданство на Съюза посредством правото на пребиваване, биха се оказали до голяма степен обезсмислени, ако на гражданите на Съюза, пребивавали законно на територията на приемащата държава членка в продължение на непрекъснат срок от пет години, изтекъл преди 30 април 2006 г., се откаже това право на пребиваване с единствения мотив, че след този срок, но преди тази дата са настъпили временни отсъствия за срок, ненадвишаващ две последователни години.

Във връзка със съдебната практика в областта на европейското гражданство следва накрая да се спомене и дело *Rottmann* (Решение от 2 март 2010 г., С-135/08), в което Съдът се произнася относно условията за отнемане на гражданството на държава членка, което европейски гражданин е придобил по натурализация чрез измама. Според Съда правото на Съюза, и по-конкретно член 17 ЕО, допуска държава членка да лиши гражданин на Европейския съюз от гражданството на тази държава членка, придобито по натурализация, когато последната е придобита с измама, тъй като това решение отговаря на съображение от общ интерес предвид факта на измамата, която прекъсва основаните на гражданството връзки между държавата членка и нейния гражданин. С решението за отмяна обаче трябва задължително да се спази принципът на пропорционалност. Когато, както в случая, извършилият измамата гражданин вече е загубил гражданството си по произход поради натурализацията, националните юрисдикции следва да разгледат възможните последици от решението за отмяна за съответното лице и за членовете на неговото семейство, и в частност да преценят дали изгубването на всички права, с които разполагат гражданите на Съюза, е обосновано с оглед на тежестта на извършеното нарушение от заинтересованото лице, на изтеклия период между решението за натурализация и решението за отнемане, както и на евентуалната възможност да бъде възстановено гражданството по произход на съответното лице. Следователно загубата на гражданството по произход и загубата на гражданството по натурализация по принцип не са

несъвместими с правото на Съюза, дори ако решението за отнемане на гражданството води до загуба на гражданството на Европейския съюз.

Свободно движение на стоки

По дело Ker-Optika (Решение от 2 декември 2010 г., C-108/09) Съдът констатира, че национално законодателство, което забранява продажбата по интернет на контактни лещи с произход от други държави членки и доставката им до дома на потребителя, лишава операторите от други държави членки от едно много ефикасно условие за търговия с тези продукти и така значително затруднява достъпа им до националния пазар, поради което представлява пречка за свободното движение на стоки. Съдът отбелязва, че несъмнено държавите членки могат да изискват контактните лещи да се доставят от квалифицирани служители, които са в състояние да предоставят на клиента информация относно правилното използване и поддръжката на тези продукти, както и относно рисковете от носенето на лещи. Когато получаването на контактни лещи е възможно само в оптичните магазини, които предлагат услугите на квалифициран оптик, се гарантира постигането на целта да се осигури защитата на здравето на потребителите. Съдът обаче напомня, че тези услуги могат да се предоставят и от офталмолози извън оптичните магазини. Освен това по принцип извършването на тези услуги се налага само при първата доставка на контактни лещи. При последващи доставки е достатъчно клиентът да посочи на продавача вида лещи, които е получил при първата доставка, като му съобщи евентуалната констатирана от офталмолог промяна в зрението си. При тези условия Съдът постановява, че целта да се осигури защитата на здравето на ползвателите на контактни лещи може да бъде постигната с по-малко ограничителни мерки от произтичащите от националната правна уредба. Следователно забраната за продажба на контактни лещи по интернет не е пропорционална по отношение на целта за защита на общественото здраве и следователно е в противоречие с правилата в областта на свободното движение на стоки.

Свободно движение на хора, услуги и капитали

И тази година Съдът постанови голям брой решения в областта на свободата на установяване, свободното предоставяне на услуги и свободното движение на капитали, както и свободното движение на работници. За яснота подбраните решения ще бъдат представени по групи в зависимост от свободата, до която се отнасят, а след това, ако е необходимо, и в зависимост от съответните дейности.

В областта на свободата на установяване следва да се посочат съединени дела Blanco Pérez и Chao Gómez (Решение от 1 юни 2010 г., C-570/07 и C-571/07), в които се разглежда испанска правна уредба, предвиждаща изискване за получаване на предварително административно разрешение за отварянето на нови аптеки в определен район. Издаването на това разрешение е свързано в частност със спазване на условия за гъстота на населението и минимално разстояние между аптеките в съответния район. Съдът постановява, че член 49 ДФЕС по принцип допуска подобна правна уредба. Всъщност според Съда държавата членка може да приеме, че е налице риск от недостиг на аптеки в някои части от нейната територия, а оттам и от липса на сигурно и качествено снабдяване с лекарствени продукти. Следователно предвид посочения риск държавата членка може да приеме правна уредба, която да предвижда, че за определен брой жители може да се създаде само една аптека, така че аптеките да са равномерно разпределени на територията на страната. Съдът обаче уточнява, че член 49 ДФЕС не допуска подобна правна уредба, доколкото същата препятства създаването на достатъчен брой аптеки, които да осигурят подходящо фармацевтично обслужване във всяка географска зона с особени демографски характеристики, което следва да се провери от националната юрисдикция. Освен това Съдът постановява, че член 49 ДФЕС във връзка с член 1,

параграфи 1 и 2 от Директива 85/432 относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби, отнасящи се до някои от дейностите в областта на фармацевцията, и с член 45, параграф 2, букви д) и ж) от Директива 2005/36 относно признаването на професионалните квалификации не допуска предвидени в национална правна уредба критерии, по силата на които се осъществява подборът на собствениците на нови аптеки и които предполагат, първо, да се добавят 20 % към професионалните квалификации за упражняването на професията в определена част от територията на страната и второ, при равен резултат разрешението да се издава в поредност, която дава предимство на фармацевтите, упражнявали професионалната си дейност в посочената част от територията на страната, тъй като е естествено тези критерии да се спазват по-лесно от националните фармацевти.

Принципът на свободно установяване е разгледан и в редица решения в данъчната област. Сред тях на първо място се откроява Решение по дело X Holding (Решение от 25 февруари 2010 г., C-337/08), в което Съдът постановява, че членове 43 ЕО и 48 ЕО допускат правна уредба на държава членка, съгласно която дружеството майка има право да образува обща данъчна единица със свое местно дъщерно дружество, но не и с чуждестранно дъщерно дружество, ако печалбата на последното не се облага съгласно данъчния закон на тази държава членка. Според Съда подобен данъчен режим е обоснован с необходимостта от запазване на разпределението на данъчните правомощия между държавите членки. Всъщност, тъй като дружеството майка може по свое усмотрение да образува данъчна единица с дъщерното си дружество и също толкова свободно следващата година да раздели тази единица, да се даде на това дружество майка възможност да включи чуждестранно дъщерно дружество в общата данъчна единица би означавало да му се предостави свободата да избира приложимия данъчен режим за загубите на това дъщерно дружество и мястото на отчитането им за данъчни цели. Освен това фактът, че една държава членка допуска загубите на постоянен обект в чужбина временно да се приспадат в мястото на основното седалище на предприятието, не означава, че тази възможност трябва да се даде и за чуждестранните дъщерни дружества на местно дружество майка. Всъщност, доколкото разположените в друга държава членка постоянни обекти и чуждестранните дъщерни дружества не са в сходно положение от гледна точка на разпределението на данъчните правомощия, държавата членка по произход не е длъжна да прилага към чуждестранните дъщерни дружества същия данъчен режим, който прилага към постоянните обекти в чужбина.

На второ място, следва да се посочи Решение по дело Gielen (Решение от 18 март 2010 г., C-440/08), което се отнася до разрешаването — съгласно нидерландската правна уредба на подоходното облагане — на приспадане в полза на самонаетите лица, които имат определен брой часове труд като предприемачи. Тази правна уредба обаче предвижда, че за тази цел не се вземат предвид часовете труд, положени от чуждестранни данъчнозадължени лица в предприятие, разположено в друга държава членка. Според Съда член 49 ДФЕС не допуска такава правна уредба, която има дискриминиращо действие спрямо чуждестранните данъчнозадължени лица, макар по отношение на това предимство посочените данъчнозадължени лица да могат да избират режима, приложим към местните данъчнозадължени лица. По този въпрос Съдът всъщност приема, че изводът за наличието на непряка дискриминация, основана на гражданство по смисъла на член 49 ДФЕС, не се поставя под въпрос от довода, че на чуждестранните данъчнозадължени лица е предоставена възможност за приравняване, която им позволява да избират между дискриминационния данъчен режим и режима, приложим към местните данъчнозадължени лица, след като такъв избор не може да премахне дискриминиращото действие на първия от тези два данъчни режима. Ако на този избор се признае такова действие, това би довело до узаконяване на данъчен режим, който поради своя дискриминационен характер сам по себе си продължава да представлява нарушение на член 49

ДФЕС. От друга страна, национален режим, който ограничава свободата на установяване, остава несъвместим с правото на Съюза, макар неговото прилагане да е факултативно.

Необходимо е да се спомене и още едно, трето решение на Съда в данъчната област, което обаче се отнася до принципа на свободното предоставяне на услуги. В Решение по дело *Schmelz* (Решение от 26 октомври 2010 г., С-97/09) Съдът разглежда въпроса за съвместимостта с член 49 ЕО на специалния режим за малките предприятия, предвиден в член 24, параграф 3 и член 28и от Шеста директива 77/388/ЕО¹¹ и в член 283, параграф 1, буква в) от Директива 2006/112/ЕО¹², който дава възможност на държавите членки да предоставят на установените на тяхна територия малки предприятия освобождаване от данъка върху добавената стойност, съпътствано от изгубване на правото на приспадане, но изключват тази възможност за малки предприятия, установени в други държави членки. Според Съда, макар че този режим съставлява ограничение за свободното предоставяне на услуги, на този стадий от развитието на режима на данъка върху добавената стойност целта да се гарантират ефективни данъчни проверки с оглед борба с измамата, с избягването на данъци и с евентуални злоупотреби, както и целта с режима за малките предприятия да се укрепи конкурентоспособността им, все пак обосновават ограничаването на приложимостта на освобождаването от данък върху добавената стойност до дейностите на малките предприятия, установени на територията на държавата членка, в която се дължи данъкът. В частност приемащата държава членка не е в състояние да осъществи ефективен контрол на дейностите, упражнявани в рамките на свободното предоставяне на услуги от малко предприятие, което не е установено на споменатата територия. Освен това правилата относно административното съдействие, произтичащи от Регламент (ЕО) № 1798/2003 относно административното сътрудничество в областта на данъка върху добавената стойност и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 218/92¹³ и Директива 77/799/ЕИО¹⁴, не могат да осигурят резултатен обмен на данни по отношение на малките предприятия, които извършват дейност на територията на държавата членка, която прилага освобождаване от данъка върху добавената стойност. Затова според Съда член 49 ЕО допуска подобен режим.

Що се отнася до свободното предоставяне на услуги, Съдът постановява редица важни решения в най-различни области, сред които общественото здраве, командироването на работници и хазартните игри.

В Решение по дело *Комисия/Франция* (Решение от 5 октомври 2010 г., С-512/08) Съдът постановява най-напред, че държава членка, чиято национална правна уредба изисква издаването на предварително разрешение — извън особените случаи, свързани по-специално със здравословното състояние на осигуреното лице или с неотложността на изискваното лечение — като условие за поемането от компетентната институция съгласно схемата за покритие в държавата членка на тази институция на разходите за лечение, което е планирано да се извърши в друга държава членка и което изисква използването на тежко материално оборудване

¹¹ Шеста директива 77/388/ЕИО на Съвета от 17 май 1977 година относно хармонизиране на законодателствата на държавите членки относно данъците върху оборота — обща система на данъка върху добавената стойност: единна данъчна основа (ОВ L 145, стр. 1).

¹² Директива 2006/112/ЕО на Съвета от 28 ноември 2006 година относно общата система на данъка върху добавената стойност (ОВ L 347, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 9, том 3, стр. 7).

¹³ Регламент (ЕО) № 1798/2003 на Съвета от 7 октомври 2003 г. (ОВ L 264, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 9, том 2, стр. 85).

¹⁴ Директива 77/799/ЕИО на Съвета от 19 декември 1977 година относно взаимопомощта между компетентните органи на държавите членки в областта на прякото данъчно облагане (ОВ L 336, стр. 15; Специално издание на български език, 2007 г., глава 9, том 1, стр. 21).

в извънболнична структура, не нарушава задълженията си по член 49 ЕО. Всъщност според Съда предвид рисковете за организацията на политиката на обществено здравеопазване и за финансовото равновесие на социалноосигурителната система подобно изискване се явява оправдано ограничение, съгласно действащото право на Съюза. Тези рискове са свързани с факта, че независимо дали е предназначено за инсталиране и използване в болнична или извънболнична среда, тежкото материално оборудване трябва да може да бъде предмет на политика на планиране, що се отнася по-специално до броя апарати и тяхното географско разпределение, за да се допринесе за гарантиране на рационализирано, стабилно, уравновесено и достъпно предлагане на високотехнологични медицински услуги, а и за да се избегне, доколкото е възможно, всяко разхищаване на финансови, технически и човешки ресурси. За сметка на това в Решение по дело Елчинов (Решение от 5 октомври 2010 г., С-173/09) Съдът постановява, че правна уредба на държава членка, тълкувана в смисъл, че при всички положения е изключено да се покрият разходите за болнично лечение, получено в друга държава членка без предварително разрешение, е несъвместима с член 49 ЕО и член 22 от Регламент (ЕИО) № 1408/71 в изменената му и актуализирана редакция съгласно Регламент (ЕО) № 118/97, изменен с Регламент (ЕО) № 1992/2006¹⁵. Всъщност, макар правото на Съюза по принцип да допуска режимите на предварително разрешение, както сочи Решение по дело Комисия/Франция, посочено по-горе, все пак е необходимо условията за издаване на такова разрешение да са обосновани. Според Съда това не е така при разглежданата правна уредба, доколкото тя лишава осигуреното лице, което е възпрепятствано да поиска такова разрешение или не е могло да изчака отговора на компетентната институция поради причини, свързани със здравословното му състояние или с необходимостта по спешност да се подложи на лечение в болнично заведение, от възможността тази институция да му покрие разходите за лечението, въпреки че всъщност условията за покриване на тези разходи са налице. Покриването на разходите за такова лечение обаче не може да застраши постигането на целите на болничното планиране, нито тежко да накърни финансовото равновесие на социалноосигурителната система. Затова Съдът приема, че тази правна уредба съдържа необосновано ограничение на свободното предоставяне на услуги.

По-нататък, в областта на командироването на работници се откроява Решение по дело Santos Palhota и др. (Решение от 7 октомври 2010 г., С-515/08), в което Съдът постановява, че членове 56 ДФЕС и 57 ДФЕС не допускат правна уредба на държава членка, предвиждаща, че установен в друга държава членка работодател, който командирова работници на територията на първата държава, трябва да подаде предварително декларация за командироване, доколкото започването на предвиденото командироване зависи от уведомяването на този работодател за входящия номер на декларацията и доколкото националните органи на приемащата държава разполагат със срок от пет работни дни, считано от получаването на декларацията, за извършване на уведомяването. Всъщност Съдът приема, че такава процедура следва да се счита за административна процедура за даване на разрешение, която в частност поради предвидения за извършване на уведомяването срок може да попречи на предвиденото командироване и следователно на упражняването на дейността на работодателя на работниците, които трябва да се командирова, по предоставяне на услуги, най-вече когато предоставянето на услугите изисква определена бързина на действие. За сметка на това същите тези членове 56 ДФЕС и 57 ДФЕС според Съда допускат правна уредба на държава членка, предвиждаща, че установен в друга държава членка работодател, който командирова работници на територията на първата държава, трябва през периода на командироване да

¹⁵ Регламент (ЕО) № 1992/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 година за изменение на Регламент (ЕИО) № 1408/71 на Съвета за прилагането на схеми за социална сигурност на заети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността (ОВ L 392, стр. 15; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 8, стр. 288).

държи на разположение на нейните национални органи копие от документите, равностойни на социалните или трудовите документи, които се изискват от правото на първата държава, както и да ги изпрати на посочените органи след приключване на този период. Всъщност такива мерки са пропорционални с оглед на целта за закрила на работниците, тъй като с тях се дава възможност на органите да проверят дали по отношение на командированите работници се спазват условията за работа, изброени в член 3, параграф 1 от Директива 96/71/ЕО¹⁶, и следователно се осигурява закрилата на тези работници.

Редица дела дават повод на Съда да разгледа деликатния проблем за националните монополи в областта на хазартните игри и спортните залагания и да уточни условията, на които трябва да отговарят тези монополи, за да се смятат за обосновани. На първо място, в Решение по дело *Sporting Exchange* (Решение от 3 юни 2010 г., C-203/08) и Решение по дело *Ladbrokes Betting & Gaming* и *Ladbrokes International* (Решение от 3 юни 2010 г., C-258/08) Съдът постановява, че член 49 ЕО допуска правна уредба на държава членка, която за организирането и рекламирането на хазартни игри прилага режим на изключителни права в полза само на един оператор и която забранява на всеки друг оператор, включително и установен в друга държава членка, да предлага по интернет на територията на първата държава членка обхванати от посочения режим услуги. Тъй като всъщност секторът на предлаганите по интернет хазартни игри не е хармонизиран в рамките на Европейския съюз, според Съда дадена държава членка може основателно да смята, че само по себе си обстоятелството, че операторът предлага законно по интернет услуги в този сектор в друга държава членка, в която той е установен и в която по принцип за него вече се прилагат законови условия и се упражнява контрол от страна на компетентните органи на последната държава, не би могло да се приеме за достатъчна гаранция за защита на националните потребители срещу риск от измама и престъпления предвид затрудненията, пред които при подобни обстоятелства могат да бъдат изправени органите на държавата членка по установяване, за да оценят професионалните качества и почтеността на операторите. Освен това поради липсата на пряк контакт между потребителя и оператора достъпните по интернет хазартни игри са свързани с по-големи по значение и различни по естеството си рискове спрямо традиционните пазари на такива игри, що се отнася до евентуалните измами, извършвани от операторите спрямо потребителите. Следователно с оглед на особеностите, свързани с предлагането на хазартни игри по интернет, посоченото ограничение може да се приеме за обосновано с цел борба с измамите и престъпните прояви. В Решение по дело *Ladbrokes Betting & Gaming* и *Ladbrokes International*, посочено по-горе, Съдът добавя, че национална правна уредба, която има за цел да овладее пристрастеността към хазартни игри, както и да се бори с измамите, и която действително допринася за постигането на тези цели, може да се разглежда като ограничаваща свързаните със залагания дейности по последователен и систематичен начин дори и ако притежателят или притежателите на изключително разрешение са оправомощени да правят предлагането на услугите си на пазара привлекателно, като въвеждат нови хазартни игри и като използват реклама. Националната юрисдикция следва да провери дали незаконните дейности, свързани с игрите, могат да представляват проблем в съответната държава членка, който би могъл да се отстрани с разрастването на разрешените и регламентирани дейности, и дали това разрастване не е в такъв мащаб, че да го направи несъвместимо с целта да се овладее посочената пристрастеност.

¹⁶ Директива 96/71/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 1996 година относно командироването на работници в рамките на предоставянето на услуги (ОВ L 18, 1997 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 4, стр. 29).

По-нататък, в Решение по дело *Carmen Media Group* (Решение от 8 септември 2010 г., С-46/08) и Решение по дело *Stoß* (Решение от 8 септември 2010 г. по съединени дела С-316/07, С-358/07—С-360/07, С-409/07 и С-410/07) Съдът разглежда германска правна уредба, която забранява организирането на хазартни игри по интернет и посредничеството при такива игри. В унисон с Решение по дело *Sporting Exchange* и Решение по дело *Ladbrokes Betting & Gaming* и *Ladbrokes International*, посочени по-горе, Съдът постановява, че с цел да се насочи желанието за игра и провеждането на игри в подлежаща на контрол схема, държавите членки са свободни да установяват държавни монополи, тъй като рисковете, свързани със сектора на хазартните игри, могат да се контролират по-ефикасно с такъв монопол, отколкото с разрешителен режим, при който частните оператори биха били допуснати да организират хазартни игри при спазване на приложимата в областта правна уредба. Според Съда по-специално обстоятелството, че различни видове хазартни игри са предмет, едните — на държавен монопол, а другите — на режим на разрешения, издавани на частни оператори, само по себе си не може да постави под въпрос съгласуваността на германската система, тъй като тези игри имат различни характеристики. Все пак Съдът отбелязва, че предвид констатациите, които са направили по тези дела, германските юрисдикции правилно смятат, че германската правна уредба не ограничава хазартните игри последователно и систематично. Въсщност тези юрисдикции са констатирани, от една страна, че титулярите на държавните монополи провеждат интензивни рекламни кампании, за да максимизират печалбите от лотариите, като по този начин се отдалечават от целите, оправдаващи съществуването на тези монополи, и от друга страна, че що се отнася до хазартни игри като казино игрите и игралните автомати, които не са предмет на държавния монопол, но създават по-висок потенциален риск от пристрастяване спрямо обхванатите от този монопол игри, германските органи провеждат или толерират политики, насочени към насърчаване на участието в тези игри. Според Съда обаче при такива обстоятелства не може ефикасно да се преследва превантивната цел на този монопол, така че той престава да бъде обоснован.

Освен това в Решение по дело *Stoß*, посочено по-горе, Съдът припомня, че държавите членки разполагат с широко право на преценка, за да определят равнището на защита срещу рисковете, произтичащи от хазартните игри. В този смисъл и при липсата на каквато и да било хармонизация на общностно равнище в тази област държавите членки не са длъжни да признават разрешенията, издадени от други държави членки в този сектор. По същите причини и предвид рисковете, които са налице при хазартните игри по интернет спрямо традиционните хазартни игри, държавите членки могат и да забранят предлагането на хазартни игри по интернет. Въпреки това в Решение по дело *Carmen Media Group*, посочено по-горе, Съдът уточнява, че такъв разрешителен режим, който дерогира свободата на предоставяне на услуги, трябва да се основава на обективни, недискриминационни и предварително известни критерии, така че да регламентира упражняването на правото на преценка на националните органи, за да не може същото да се използва по произволен начин. Освен това всяко лице, засегнато от ограничителна мярка, основана на такава дерогация, трябва да може да разполага с ефективно правно средство за защита по съдебен ред.

Накрая, в Решение по дело *Winner Wetten* (Решение от 8 септември 2010 г., С-409/06) Съдът постановява, че поради предимството на пряко приложимото право на Съюза подобна национална правна уредба относно държавен монопол в областта на залаганията върху резултатите от спортни състезания, която съдържа ограничения, несъвместими със свободата на установяване и свободното предоставяне на услуги, не може да продължава да се прилага за преходен период, при положение че посочените ограничения не допринасят за последователно и систематично ограничаване на дейностите по залагане.

Що се отнася, последно, до свободното движение на капитали, най-голямо внимание заслужава Решение по дело Комисия/Португалия (Решение от 8 юли 2010 г., C-171/08). По това дело Съдът преценява съвместимостта с член 56 ЕО на особения режим на привилегирова­ни акции („golden shares“), притежавани от португалската държава в приватизираното дру­жество Portugal Telecom, който включва особени права при избора на една трета от общия брой на членовете на управителния съвет, при избора на определен брой от членовете на изпълнителния комитет в рамките на управителния съвет, при назначаването на поне един от избраните да отговарят за отделни въпроси на управлението членове на управителния съвет, както и при вземането на важни решения от общото събрание. Съдът постановява, че предвид влиянието, което тези права осигуряват на португалската държава в управлението на дружеството и което не е обосновано с оглед на размера на дяловото ѝ участие в него, като е запазила подобни особени права, португалската държава не е изпълнила задължени­ята си по член 56 ЕО. Що се отнася до разрешените с член 58 ЕО изключения, Съдът напомня, че позоваването на обществената сигурност или в случая — на необходимостта да се гаран­тира сигурността на достъпа до далекосъобщителната мрежа в случай на криза, война или терористични действия, е възможно само в случай на реална и достатъчно сериозна заплаха, засягаща основен обществен интерес. Накрая, що се отнася до пропорционалността на въ­просното ограничение, несигурността, създавана от факта, че критерии относно обстоятел­ствата, при които могат да се упражняват посочените особени права, не са установени нито в национален закон, нито в устава на съответното дружество, съставлява тежко посегател­ство върху свободното движение на капитали, тъй като предоставя на националните органи толкова широка оперативна самостоятелност при упражняването на тези права, че е невъз­можно тази дискреционна власт да се разглежда като пропорционална на следваните цели.

Развитие на съдебната практика се наблюдава и по въпросите на обществените поръчки, които съставляват специфичен сектор от свободното предоставяне на услуги. Подобно на прочутите дела Viking Line (Решение от 11 декември 2007 г., C-438/05) и Laval un Partneri (Пе­шение от 18 декември 2007 г., C-341/05), дело Комисия/Германия (Решение от 15 юли 2010 г., C-271/08) повдига въпроса как да се съвмести правото на колективни преговори с принци­пите на свободно установяване и свободно предоставяне на услуги в областта на общест­вените поръчки. Това дело е образувано по иск на Комисията за установяване на неизпъл­нение от Федерална република Германия на задълженията ѝ по Директива 92/50/ЕИО¹⁷ и Директива 2004/18/ЕО¹⁸ при възлагането на договори за услуги за пенсионно осигуряване по професионални схеми при старост в изпълнение на колективен трудов договор, сключен след преговори между социалните партньори. Комисията смята, че като е сключвала такива договори, без да отправя покана за представяне на оферти на равнището на Европейския съюз, пряко с организации и предприятия, посочени в член 6 от Колективния трудов договор за преобразуване на част от възнаграждението на работниците и служителите в общинската администрация в пенсионни спестявания, тази държава членка не е изпълнила задължени­ята си, произтичащи от посочените директиви и от принципите на свободно установяване и свободно предоставяне на услуги. Федерална република Германия изтъква, че спорните договори са сключени в особения контекст на изпълнението на колективен трудов договор.

¹⁷ Директива 92/50/ЕИО на Съвета от 18 юни 1992 година относно координирането на процедурите за въз­лагане на обществени поръчки за услуги (ОВ L 209, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 2, стр. 50).

¹⁸ Директива 2004/18/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 година относно координи­рането на процедурите за възлагане на обществени поръчки за строителство, услуги и доставки (ОВ L 134, стр. 114; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 8, стр. 116; поправка в ОВ L 182, 10.7.2008 г., стр. 282).

В това решение Съдът постановява, че характерът на правото на колективни преговори на основно право и социалната цел на колективния трудов договор за преобразуване на част от възнаграждението на работниците и служителите в общинската администрация в пенсионни спестявания сами по себе си не биха могли автоматично да освободят общинските работодатели от задължението да спазват изискванията на отнасящите се до обществените поръчки Директиви 92/50 и 2004/18, с които се прилагат свободата на установяване и свободата на предоставяне на услуги в областта на обществените поръчки. Следователно упражняването на основното право на колективни преговори трябва да бъде съвместено с изискванията, произтичащи от защитаването с Договора за ФЕС свободи и да бъде съобразено с принципа на пропорционалност. След като точка по точка разглежда различните съображения, които биха могли да обосновават освобождаване на сключването на спорните договори от европейските разпоредби относно възлагането на обществени поръчки — съображения като участието на работниците при избирането на организацията, прилагаща мярката за преобразуване на възнаграждението, като елементите на солидарност, на които се основават офертите на организациите и предприятията, посочени в този колективен трудов договор, както и като опита и финансовата стабилност на тези организации и предприятия, — Съдът заключава, че спазването на посочените директиви в областта на обществените поръчки в случая не е несъвместимо със социалната цел, преследвана с разглеждания колективен трудов договор. Накрая Съдът установява, че в случая са изпълнени условията, в зависимост от които тези директиви поставят квалификацията като „обществени поръчки“. От една страна, Съдът посочва, че макар да прилагат в областта на пенсионното осигуряване по професионални схеми при старост избор, предварително определен в колективен трудов договор, общинските работодатели действат като възлагащи органи, доколкото са били представлявани на преговорите по прилагания в случая колективен трудов договор. От друга страна, той приема, че работодателите, които сключват договори за колективно осигуряване, имат пряк икономически интерес от тези договори, поради което става дума за възмездни договори. Затова изводът на Съда по това дело е, че Федерална република Германия не е изпълнила задължението си по европейските директиви относно обществените поръчки да проведе процедура по възлагане на поръчка във връзка със сключването на спорните договори в приложение на колективен трудов договор.

Тълкуването на Директива 2004/18 относно координирането на процедурите за възлагане на обществени поръчки за строителство, услуги и доставки е предмет и на друго важно решение на Съда, постановено на 18 ноември 2010 г. (Решение по дело Комисия/Ирландия, C-226/09). В този случай проблемът се дължи на това, че възлагащият орган, въпреки че не е бил длъжен да уточни в обявлението за обществена поръчка относителната тежест, която придава на всеки от критериите за възлагане, все пак е постъпил така, и то след изтичането на дадения на предприятията срок за подаване на оферти. Комисията предявява иск за установяване на неизпълнение на задължения срещу възлагащата държава членка, като поддържа, че тази държава е нарушила принципа на равно третиране и задължението за прозрачност.

Съдът най-напред установява, че макар задължението да се посочи относителната тежест на всеки от критериите за възлагане на поръчките по приложение II А да отговаря на изискването да се гарантира спазването на принципа на равно третиране и на произтичащото от него задължение за прозрачност, не е обосновано да се приеме, че при липсата на специални разпоредби за поръчките от категориите по приложение II Б трябва да се стига дотам, че да се изисква от възлагащия орган, който все пак реши да посочи такива критерии, да го направи задължително преди изтичането на дадения срок за представяне на оферти. Според Съда, като определя претеглена стойност на тези критерии, възлагащият орган само уточнява условията, според които представените оферти трябва да бъдат оценени. За сметка на това Съдът постановява, че изменението на тежестта на критериите за възлагане на спорната поръчка

след първоначалното разглеждане на представените оферти съставлява нарушение на принципа на равно третиране и на произтичащото от него задължение за прозрачност. Това изменение противоречи на практиката на Съда, според която тези основни принципи на правото на Съюза предполагат задължение за възлагащите органи да се придържат към едно и също тълкуване на критериите за възлагане през цялото времетраене на процедурата.

В областта на свободното движение на работници следва да се спомене дело *Olympique Lyonnais* (Решение от 16 март 2010 г., C-325/08), което се отнася до съвместимостта на приложимата правна уредба в областта на професионалния футбол с член 45 ДФЕС. Според тази правна уредба играчите „млади надежди“ рискуват да бъдат осъдени да заплатят обезщетение за вреди, когато след приключване на периода на обучението си подпишат договор като професионален играч не с клуба, в който са се обучавали, а с клуб от друга държава членка. В решението си Съдът първо установява, че спорната правна уредба действително попада в приложното поле на член 45 ДФЕС. В случая става дума за хартата на професионалния футбол на Френската футболна федерация. Според Съда този текст има характер на национален колективен трудов договор, с който се урежда трудово правоотношение, и като такъв попада в обхвата на правото на Съюза. След това Съдът констатира, че разглежданият режим може да разубеди играчите „млади надежди“ да упражнят правото си на свободно движение. В резултат подобен режим представлява ограничение на свободното движение на работници. Все пак, както Съдът вече е постановил в Решение по дело *Bosman*¹⁹, предвид голямото социално значение на спортната дейност, и по-специално на футбола в Съюза, трябва да се признае за легитимна целта за насърчаване на наемането и обучението на млади играчи. Ето защо Съдът приема, че член 45 ДФЕС допуска система, която с оглед постигането на подобна цел гарантира обезщетяването на обучаващия клуб, когато след края на обучението си млад играч подпише договор като професионален играч с клуб от друга държава членка, при условие че тази система може да гарантира осъществяването на посочената цел и не надхвърля това, което е необходимо за постигането ѝ. За сметка на това, за да се гарантира осъществяването на посочената цел, не е необходим режим като разглеждания, доколкото обезщетението за вреди, което играчите „млади надежди“ могат да бъдат осъдени да заплатят, не е свързано с действителните разходи за обучението им.

Пак в областта на работниците Съдът постановява в един ден две решения (решения от 23 февруари 2010 г. по дело *Ibrahim*, C-310/08 и по дело *Teixeira*, C-480/08), които се отнасят до тълкуването на член 12 от Регламент (ЕИО) № 1612/68 относно свободното движение на работници²⁰, и по-специално до взаимовръзката му с Директива 2004/38/ЕО относно свободно движение на гражданите на Съюза²¹. По тези две дела националните органи са отказали на жалбоподателките да отпуснат на тях и на техните деца помощ за жилищно настаняване, тъй като нямат право на пребиваване в Обединеното кралство на основание на правото на Съюза. Всъщност едната от жалбоподателките е разделена от съпруга си, който след като работил в Обединеното кралство, в крайна сметка напуснал страната, а другата жалбоподателка, също разделена от съпруга си, сама изгубила качеството работник. Въпреки това, тъй като децата им се обучават в Обединеното кралство, жалбоподателките се позовават на член 12 от посочения по-горе регламент съгласно тълкуването му от Съда в Решение по дело

¹⁹ Решение от 15 декември 1995 г. по дело *Bosman* (C-415/93, Recueil, стр. I-4921).

²⁰ Регламент (ЕИО) № 1612/68 на Съвета от 15 октомври 1968 година относно свободното движение на работници в Общността (ОВ L 257, стр. 2; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 1, стр. 11).

²¹ Вж. бележка под линия 10.

Baumbast и R²². Като потвърждава досегашната си практика, Съдът напомня, че член 12 от посочения регламент позволява да се признае самостоятелно право на пребиваване на децата на работниците мигранти във връзка с правото им на достъп до образование в приемащата държава членка и за тази цел изисква единствено детето да е живяло поне с един от родителите си в държава членка, докато този родител е пребивавал там в качеството на работник. Обстоятелството, че родителите на съответното дете междувременно са се развели, че само единият от родителите е гражданин на Съюза и че този родител е престанал да бъде работник мигрант в приемащата държава членка, е ирелевантно в това отношение. Така според Съда член 12 от регламента трябва да се прилага самостоятелно спрямо разпоредбите на правото на Съюза, които уреждат изрично условията за упражняване на правото на пребиваване в друга държава членка — самостоятелност, която не е поставена под въпрос и с влизането в сила на новата директива за свободното движение на европейските граждани. Като извежда последиците от тази самостоятелност, Съдът по-нататък констатира, че правото на пребиваване, с което разполага родителят, който в действителност упражнява родителските права върху детето на работник мигрант, продължаващо обучението си, не е поставено в зависимост от условието този родител да притежава достатъчно средства, за да не е в тежест на системата за социално подпомагане в приемащата държава членка. Накрая, по второто дело (дело Teixeira, посочено по-горе) Съдът също така уточнява, че макар по правило правото на пребиваване на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху дете на работник мигрант, обучаващо се в приемащата държава членка, да се погасява при навършване на пълнолетие от детето, това може да е различно, ако детето все още има нужда от присъствието и грижите на този родител, за да може да продължи и завърши обучението си. В тези случаи националната юрисдикция следва да прецени дали това действително е така.

Сближаване на законодателствата

Тъй като е невъзможно да се изготви пълен преглед на новата съдебна практика в този сектор, който се характеризира с изключително голямо разнообразие предвид непрекъснато растящата диверсификация на законодателната намеса на равнището на Съюза, ударението ще бъде поставено върху два сектора — търговските практики като цяло с особено внимание към защитата на потребителите и далекосъобщенията, а поради несъмненото им значение ще бъдат споменати и няколко други решения.

В областта на нелоялните търговски практики на предприятията спрямо потребителите тази година два случая дават повод за тълкуване на Директива 2005/29/ЕО²³. С тази директива е извършена пълна хармонизация на правилата във връзка с нелоялните търговски практики на предприятията спрямо потребителите, като в приложение I към нея е включен изчерпателен списък на 31 търговски практики, които съгласно член 5, параграф 5 от тази директива при всички обстоятелства се считат за нелоялни. Както изрично уточнява съображение 17 от посочената директива, единствено тези търговски практики могат да се считат за нелоялни, без да стават обект на оценка във всеки конкретен случай съгласно разпоредбите на членове 5—9 от директивата.

²² Решение на Съда от 17 септември 2002 г. по дело Baumbast и R (C-413/99, Recueil, стр. I-7091).

²³ Директива 2005/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2005 година относно нелоялни търговски практики от страна на търговци към потребители на вътрешния пазар и изменение на Директива 84/450/ЕИО на Съвета, Директиви 97/7/ЕО, 98/27/ЕО и 2002/65/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, и Регламент (ЕО) № 2006/2004 на Европейския парламент и на Съвета (ОВ L 149, стр. 22; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 14, стр. 260).

На първо място, по дело *Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag* (Решение от 9 ноември 2010 г., C-540/08) Съдът съответно постановява, че посочената директива трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална разпоредба, която предвижда обща забрана на продажбите с безплатна добавка и която е насочена не само към защитата на потребителите, но преследва също така и други цели. Практиките, състоящи се в предлагането на потребителите на безплатни добавки, свързани с покупката на стоки или услуги, не са включени в приложение I към директивата и поради това не могат да бъдат забранени при всички обстоятелства, а само след специфичен анализ, позволяващ установяването на техния нелоялен характер. В този смисъл възможността за участие в игра с награда, свързана със закупуването на вестник, не представлява нелоялна търговска практика по смисъла на член 5, параграф 2 от посочената директива само поради факта че поне за част от съответните потребители тази възможност за участие в игра се явява решаващото съображение, накарало ги да купят този вестник.

На второ място, по дело *Plus Warenhandelsgesellschaft* (Решение от 14 януари 2010 г., C-304/08) Съдът постановява, че същата директива не допуска и национална правна уредба, която предвижда принципна забрана на търговски практики, които поставят участието на потребителите в рекламен конкурс или рекламна игра с награди в зависимост от придобиването на стока или получаването на услуга, без да се отчитат конкретните обстоятелства по случая. Съдът отбелязва най-напред, че рекламните кампании, които поставят безплатното участие на потребителя в лотарийна игра в зависимост от закупуването на определено количество стоки или получаването на услуги, съставляват търговски действия, които ясно се вписват в рамките на търговската стратегия на даден стопански субект и са пряко насочени към рекламата с цел продажба. Следователно те наистина представляват търговски практики по смисъла на тази директива и вследствие на това попадат в нейното приложно поле. По-нататък Съдът припомня, че същата директива, с която се извършва пълно хармонизиране на правилата, изрично предвижда, че държавите членки не могат да приемат по-ограничителни мерки от определените от нея дори с цел да осигурят по-висока степен на защита на потребителите. Тъй като и разглежданата по това дело практика не е посочена в приложение I, Съдът констатира, че тя не може да се забрани, без да се определи с оглед на фактическия контекст на всеки отделен случай дали е „нелоялна“ по своя характер в светлината на критериите, изложени в посочената директива. Един от тези критерии е дали практиката изопачава или пък дали е в състояние да изопачи съществено икономическото поведение на средния потребител по отношение на продукта.

Тази година Съдът имаше повод, също по два случая, да тълкува Директива 93/13/ЕИО²⁴ за неравноправните клаузи в потребителските договори.

На първо място, по дело *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (Решение от 3 юни 2010 г., C-484/08) Съдът напомня, че въведената с тази директива система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положението на по-слабата страна в отношенията с продавача или доставчика от гледна точка както на позицията му в преговорите, така и на степента на информираност — положение, което го принуждава да се съгласява с установените предварително от продавача или доставчика условия, без да може да повлияе на съдържанието им. Тази директива осъществява само частична и минимална хармонизация на националните законодателства относно неравноправните клаузи, като оставя на държавите членки възможността да гарантират по-висока от предвидената в директивата степен на защита на

²⁴ Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).

потребителите. Така Съдът подчертава, че в цялата област, уредена с тази директива, държавите членки могат да приемат или да запазят в сила по-строги разпоредби от предвидените в самата директива, стига да осигуряват по-висока степен на защита на потребителите. Затова Съдът заключава, че тази директива допуска национална правна уредба, която допуска съдебен контрол на неравноправния характер на договорните клаузи, отнасящи се до определянето на основния предмет на договора или до съответствието между цената и възнаграждението, от една страна, и доставените стоки или предоставените услуги, от друга, дори ако тези клаузи са изразени ясно и разбираемо.

На второ място, по дело VB Pénzügyi Lízing (Решение от 9 ноември 2010 г., C-137/08) Съдът получава възможност да задълбочи анализа от Решение по дело Pannon GSM (Решение от 4 юни 2009 г., C-243/08) (вж. годишния доклад за 2009 г.). Той напомня, че член 267 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че Съдът на Европейския съюз е компетентен да тълкува понятието „неравноправна договорна клауза“ по смисъла на член 3, параграф 1 от Директива 93/13 и приложението към нея, както и критериите, които националният съд може или трябва да прилага при преценката на договорна клауза от гледна точка на разпоредбите на тази директива, като се има предвид, че националният съд има правомощието въз основа на тези критерии конкретно да квалифицира съответната договорна клауза с оглед на обстоятелствата по разглежданото от него дело. Неравноправният характер на договорната клауза трябва да се преценява, като се държи сметка за естеството на стоките или услугите, които са предмет на договора, и като се имат предвид всички съпровождащи сключването му обстоятелства към момента на сключването, включително фактът, че клауза в договор, сключен между потребител и продавач или доставчик, с която се възлага изключителна компетентност на съда, в чийто съдебен район е седалището на продавача или доставчика, е включена, без да бъде предмет на индивидуално договаряне. Съдът също така постановява, че националният съд трябва служебно да събира доказателства, за да установи дали клаузата, с която се възлага изключителна териториална компетентност и която е включена в договора, който е предмет на отнесения до него спор и е сключен между продавач или доставчик и потребител, попада в приложното поле на Директива 93/13 и ако е така, да прецени служебно евентуалния неравноправен характер на тази клауза. Всъщност, за да се осигури ефективна защита на потребителите в съответствие с волята на законодателя на Съюза, в случаите, които се характеризират с неравноправно положение на потребителя спрямо продавача или доставчика, което може да се компенсира само с положителна и външна по отношение на самите страни по договора намеса, националният съд трябва винаги и независимо от разпоредбите на националното право да определи дали спорната клауза е била индивидуално договорена между продавача или доставчика и потребителя.

Що се отнася този път до защитата на потребителите във връзка с договорите, сключени извън търговския обект, по дело E. Friz (Решение от 15 април 2010 г., C-215/08) Съдът постановява, че Директива 85/577/ЕИО²⁵ се прилага за договор, сключен между търговец и потребител в резултат от непоискано посещение в дома на потребителя, който се отнася до участието на потребител в договорен фонд за недвижими имоти от затворен тип, учреден като гражданско дружество, когато приоритетно целта на това участие не е членството в дружеството, а да се направи финансова инвестиция. Съдът уточнява, че следователно член 5, параграф 2 от Директива 85/577 допуска национално правило, съгласно което в случай на отказ от участие в такъв фонд за недвижими имоти, придобито в резултат от непоискано посещение на

²⁵ Директива 85/577/ЕИО на Съвета от 20 декември 1985 година относно защитата на потребителите във връзка с договорите, сключени извън търговския обект (ОВ L 372, стр. 31; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 188).

търговец в дома на потребителя, последният може да предяви срещу това дружество правото да получи нетни ликвидационни активи, определено по размер в зависимост от стойността на неговото участие към датата на оттеглянето му от този фонд, като по този начин евентуално получи връщане на сума, по-малка от своята вноска, или бъде задължен да участва в загубите на посочения фонд. Действително, макар да няма никакво съмнение, че посочената директива цели да осигури защита на потребителите, това не означава, че тази защита е абсолютна. От общата структура и текста на много от разпоредбите на тази директива е видно, че въпросната защита е обект на някои ограничения. Що се отнася по-конкретно до последиците от упражняването на правото на отказ, уведомлението относно отказа води както за потребителя, така и за търговеца до възстановяване на първоначалното положение. Това обаче не променя обстоятелството, че нищо в Директивата не изключва възможността потребителят да има в определени специфични хипотези задължения към търговеца и евентуално да му се наложи да понесе определени последици, произтичащи от правото му на отказ.

По дело *Heinrich Heine* (Решение от 15 април 2010 г., C-511/08), което се отнася до близка проблематика на защитата на потребителите във връзка с договорите от разстояние, Съдът постановява, че член 6, параграф 1, първа алинея, второ изречение и член 6, параграф 2 от Директива 97/7/ЕО²⁶ трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която позволява на доставчика по договор, сключен от разстояние, да възлага разходите за изпращане на стоките върху потребителя, когато последният упражни правото си на отказ. Разпоредбите на посочената директива, които се отнасят до правните последици от отказа, очевидно имат за цел потребителят да не бъде разубеден да упражни правото си на отказ. Ето защо би било в противоречие с посочената цел тези разпоредби да се тълкуват в смисъл, че разрешават на държавите членки в случай на отказ да допускат възможността разходите за изпращане да се оставят в тежест на потребителя. Освен това, ако на потребителя се възлагат и разходите за изпращане, наред с преките разходи за връщане на стоките, това би могло да постави под въпрос равномерното разпределение на рисковете между страните по договорите, сключени от разстояние, налагайки на потребителя да понесе всички разходи във връзка с транспорта на стоките.

Във връзка с търговските практики накрая следва да се отбележи и дело *Lidl* (Решение от 18 ноември 2010 г., C-159/09), предизвикано от рекламна кампания на супермаркет. Този супермаркет публикува в местен вестник реклама, която възпроизвежда касови бележки, изброяващи предимно хранителни стоки, закупени съответно в две вериги супермаркети, и показващи различна обща цена — подход, оспорван от визирания конкурент. Съдът, на първо място, посочва, че директивата относно заблуждаващата и сравнителната реклама²⁷ трябва да се тълкува в смисъл, че единствено обстоятелството, че хранителните стоки се различават, що се отнася до техните вкусови качества и до удоволствието при консумирането им, в зависимост от условията и мястото на тяхното производство, от техните съставки и от самоличността на производителя им, не е от естество да изключи възможността сравнението на такива продукти да отговаря на изискването, състоящо се в това те да задоволяват еднакви

²⁶ Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 1997 година относно защитата на потребителя по отношение на договорите от разстояние (ОВ L 144, стр. 19; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 4, стр. 160).

²⁷ Директива 84/450/ЕИО на Съвета от 10 септември 1984 година за сближаване на законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки, свързани със заблуждаваща реклама (ОВ L 250, стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 153), изменена с Директива 97/55/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 октомври 1997 година с цел да се обхване сравнителната реклама (ОВ L 290, стр. 18; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 4, стр. 196).

потребности или да са предназначени за една и съща цел, тоест да разкриват достатъчна степен на взаимозаменяемост помежду си²⁸. Действително, да се реши, че две хранителни стоки не могат да се считат за сравними, освен ако са идентични, би означавало да се изключи всяка действителна възможност за сравнителна реклама, що се отнася до особено важна категория потребителски стоки. Съдът добавя, че реклама, която се отнася до сравняване на цените на хранителните стоки, търгувани от две конкурентни вериги магазини, би могла да разкрива заблуждаващ характер²⁹, в частност ако се констатира, предвид всички релевантни обстоятелства по случая, и по-конкретно предвид индикациите и пропуските, придружаващи рекламата, че решението за покупка от страна на значителен брой потребители, до които е адресирана, може да бъде взето с погрешното убеждение, че направеният от рекламирация подбор на стоки е представителен за общото равнище на цените при него спрямо това, практикувано от неговия конкурент, и че при това положение потребителите ще реализират икономии от мащаба на рекламираните в посочената реклама, като редовно правят покупките си на стоки за текущо потребление по-скоро от рекламирация, отколкото от посочения конкурент, или пък с погрешното убеждение, че всички стоки на рекламирация са по-евтини от тези на неговия конкурент. Рекламата може да разкрива заблуждаващ характер и ако се констатира, че за целите на сравнение, направено изключително от гледна точка на цената, са били подбрани хранителни стоки, между които обаче има разлики от естество да повлияят чувствително на избора на средния потребител, без посочените разлики да са видни от въпросната реклама. Накрая, Съдът постановява, че условието за потвърдимост³⁰ изисква, що се отнася до рекламите, които сравняват цените на два асортимента от стоки, тези стоки да могат да бъдат точно идентифицирани въз основа на данните, съдържащи се в посочената реклама, като по този начин се дава възможност на адресата да се увери, че е бил информиран правилно относно покупките на стоки за текущо потребление, които е трябвало да направи.

Съдебната практика във връзка със сектора на далекосъобщенията тази година е изключително богата. На първо място, дело *Polska Telefonia Cyfrowa* (Решение от 1 юли 2010 г., C-99/09) дава възможност на Съда да тълкува член 30, параграф 2 от Директива 2002/22/ЕО за универсалната услуга³¹, що се отнася до разходите за преносимост на номера на мобилен телефон, благодарение на която телефонният абонат може да запази номера си при преминаване към друг оператор. Според Съда посоченият член трябва да се тълкува в смисъл, че националният регулаторен орган трябва да вземе предвид понасяните от операторите на мобилни телефонни мрежи разходи за осигуряване на преносимост на номера, когато преценява дали потребителската такса за тази услуга има възпиращ характер. Този орган обаче има право да определи пределен размер на начисляваната от операторите такса, който е по-нисък от понасяните от последните разходи, когато изчислената само на основата на тези разходи такса може да възпре потребителите да използват възможността за преносимост.

Пак в областта на далекосъобщенията се откроява дело *Alassini и др.* (Решение от 18 март 2010 г., C-317/08, C-318/08, C-319/08 и C-320/08), по което Съдът отговаря на

²⁸ Член 3а, параграф 1, буква б) от Директива 84/450 относно заблуждаващата и сравнителната реклама, изменена с Директива 97/55.

²⁹ Член 3а, параграф 1, буква а) от Директива 84/450 относно заблуждаващата и сравнителната реклама, изменена с Директива 97/55.

³⁰ Член 3а, параграф 1, буква в) от Директива 84/450 относно заблуждаващата и сравнителната реклама, изменена с Директива 97/55.

³¹ Директива 2002/22/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 7 март 2002 година относно универсалната услуга и правата на потребителите във връзка с електронните съобщителни мрежи и услуги (Директива за универсалната услуга) (ОВ L 108, стр. 51; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 35, стр. 213).

преюдициален въпрос за тълкуването на принципа на ефективна съдебна защита по отношение на национална правна уредба, която предвижда задължителен опит за постигане на споразумение в извънсъдебна помирителна процедура като условие за допустимост на искове по съдебен ред по някои спорове между доставчици и крайни потребители на основание на Директивата за универсалната услуга³². Според Съда член 34, параграф 1 от посочената директива поставя като цел за държавите членки създаването на извънсъдебни процедури за разрешаване на споровете, по които страни са потребители и които се отнасят до въпроси от приложното поле на същата директива. Национална правна уредба, която установява извънсъдебна помирителна процедура и прави задължително използването ѝ, преди да се сезира съдебен орган, не може да попречи на осъществяването на следваната с директивата цел от общ интерес и дори засилва полезното ѝ действие поради постигнатото с тази правна уредба по-бързо и несвързано с големи разходи разрешаване на споровете и облекчаване на работата на съдилищата. Затова Съдът потвърждава, че допълнителният етап преди съдебната защита, какъвто се явява задължителната съгласно тази правна уредба предварителна помирителна процедура, не е в противоречие с принципите на равностойност, ефективност и ефективна съдебна защита, доколкото тази процедура не води до задължително за страните решение, доколкото не забавя съдебното производство, нито причинява твърде високи разходи за потребителите, доколкото заявление за посочената процедура може да се подава не само по електронен път и доколкото в изключителни неотложни случаи са допустими временни мерки.

По-нататък, по дело Vodafone и др. (Решение от 8 юни 2010 г., C-58/08) Съдът се произнася по валидността на Регламент (ЕО) № 717/2007 относно роуминга в обществени мобилни телефонни мрежи³³ в рамките на спор между редица оператори на обществени телефонни мрежи и националните власти по повод валидността на национални разпоредби за прилагане на посочения регламент. Сезиран с три преюдициални въпроса, Съдът първо напомня, че приетият на основание член 95 ЕО регламент въвежда общ подход, за да могат потребителите на наземни обществени мобилни телефонни мрежи да не заплащат прекалено висока цена за роуминг услугите в Общността и операторите да могат да оперират в една и съща съгласувана регулаторна рамка, основана на обективни критерии, като по този начин регламентът допринася за доброто функциониране на вътрешния пазар с цел да се постигне високо равнище на защита на потребителите и да се запази конкуренцията между операторите. След това, на въпрос дали са спазени принципите на пропорционалност и субсидиарност, при положение че регламентът определя не само таван за средната цена на едро за минута, а и за цените на дребно и предвижда задължения за предоставяне на информация на роуминговите клиенти, Съдът постановява, че с оглед на широкото право на преценка, с което разполага в съответната област, общностният законодател основателно е могъл въз основа на обективни критерии и на изчерпателно икономическо проучване да приеме, че регулирането единствено на пазарите на едро не би постигнало същия резултат както регулирането, което обхваща едновременно пазарите на едро и дребно, поради което последното е необходимо, и че задължението за предоставяне на информация засилва полезното действие от определянето на тавани на цените. По-нататък в изводите си Съдът приема, че не е налице нарушение на принципа на субсидиарност, като се имат предвид взаимната зависимост между цените на дребно и едро и последиците от въведения с регламента общ подход, чиято цел може да бъде по-добре реализирана на равнището на Общността.

³² Пак там.

³³ Регламент (ЕО) № 717/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 27 юни 2007 година относно роуминга в обществени мобилни телефонни мрежи в рамките на Общността и за изменение на Директива 2002/21/ЕО (ОВ L 171, стр. 32).

Накрая, по дело Комисия/Белгия (Решение от 6 октомври 2010 г., C-222/08), образувано по иск на Комисията за установяване на неизпълнение на задължения от страна на Кралство Белгия поради частичното транспониране на член 12, параграф 1 и член 13, параграф 1, както и на част А от приложение IV към Директивата за универсалната услуга³⁴, Съдът първо констатира, че доколкото посочената директива определя правилата за изчисляване на нетните разходи за предоставяне на универсална услуга само в случай че националните органи са преценили, че то може да представлява несправедливо затруднение, съответната държава членка не е допуснала неизпълнение на задълженията си, като сама е определила условията, въз основа на които да се преценява дали посоченото затруднение е несправедливо. Второ, Съдът уточнява, че като обвързва механизмите за възстановяване на нетните разходи, които предоставянето на универсалната услуга може да породи за предприятието, с наличието на прекомерна тежест за това предприятие, общностният законодател е искал да изключи възможността всеки нетен разход за предоставянето на универсалната услуга да поражда автоматично право на компенсация, тъй като приема, че нетните разходи за тази услуга невинаги представляват прекомерно затруднение за всички заинтересовани предприятия. При това положение несправедливото затруднение, чието наличие националният регулаторен орган трябва да установи, преди евентуално да допусне компенсиране, може да е само онова затруднение, което за конкретното предприятие е прекомерно с оглед на възможностите му да понесе такова затруднение, оценени предвид всички характеристики на това предприятие (равнището на оборудването му, икономическото и финансовото му състояние, пазарния му дял и т.н.). Освен това Съдът констатира, че съответната държава членка, която е задължена съгласно същата директива да въведе необходимите механизми за компенсиране на предприятията, които търпят несправедливо затруднение, не изпълнява задълженията си, когато установява общо и въз основа на изчислението на нетните разходи на доставчика на универсалната услуга (по-рано единственият доставчик на тази услуга), че всички предприятия, които вече са длъжни да предоставят посочената услуга, действително търпят несправедливо затруднение поради предоставянето ѝ, без да извърши конкретна преценка както на нетните разходи на всеки оператор за предоставянето на универсалната услуга, така и на всички характеристики на този оператор. Накрая Съдът припомня, че задълженията си по посочената директива не изпълнява и държавата членка, която не предвижда при изчисляването на нетните разходи за предоставянето на социалния елемент от универсалната услуга да се отчитат търговските предимства, включително нематериалните ползи за операторите, които осигуряват тази услуга.

Ако всичко това сочи, че в два особено чувствителни сектора се е оформила хомогенна съдебна практика, все пак решенията в областта на сближаването на законодателствата далеч не се изчерпват с постановените в тези сектори. По-нататък ще бъдат представени няколко дела, които доказват това.

Дело Monsanto Technology (Решение от 6 юли 2010 г., C-428/08) за първи път повдига въпроса за обхвата на европейски патент на ДНК последователност. Притежател от 1996 г. на европейски патент на ДНК последователност, при въвеждането на която в ДНК на соево растение същото става устойчиво на определен хербицид, дружеството Monsanto възразява срещу вноса в държава членка на соево брашно, произведено в Аржентина от такава генномодифицирана соя, тъй като изобретението на Monsanto не е защитено с патент в Аржентина. Сезираната национална юрисдикция поставя на Съда въпроса дали самото наличие на защитената с европейски патент ДНК последователност е достатъчно, за да се установи нарушение на патента на Monsanto при търгуването на брашното в Европейския съюз. Според

³⁴ Вж. бележка под линия 31.

Съда Директива 98/44/ЕО³⁵ обуславя предоставяната с европейския патент закрила от това генетичната информация, съдържаща се в патентования продукт или съставляваща този продукт, да изпълнява понастоящем своята функция в самия материал. В това отношение Съдът отбелязва, че функцията на изобретението на Monsanto е изпълнявана, когато генетичната информация защитава соевото растение, в състава на което е включена, срещу действието на хербицида. Тази функция на защитената ДНК последователност обаче не може вече да се изпълнява, щом като тя се намира в остатъчно състояние в соевото брашно и същото е нежив материал, получен в резултат на множество операции по третиране на соята. Следователно закрилата по европейския патент е изключена, когато генетичната информация е спряла да изпълнява функцията, която е имала в първоначалното растение, от което произхожда. Освен това такава закрила не следва да се предоставя с мотива, че съдържащата се в соевото брашно генетична информация би могла евентуално да изпълнява отново своята функция в друго растение. Всъщност за тази цел би било необходимо ДНК последователността действително да е въведена в другото растение, за да може за нея да възникне закрила на основание на европейския патент. При тези обстоятелства Monsanto няма право да забрани на основание на Директива 98/44 търгуването на соевото брашно от Аржентина, съдържащо неговото биотехнологично изобретение в остатъчно състояние. Накрая Съдът посочва, че тази директива не допуска национално правило, предоставящо абсолютна закрила на патентована ДНК последователност като такава, независимо от това дали тя изпълнява своята функция в материала, в който се съдържа. Всъщност разпоредбите на същата директива, които предвиждат критерия за реално изпълняване на тази функция, извършват изчерпателна хармонизация в тази област на равнището на Европейския съюз.

По дело Association of the British Pharmaceutical Industry (Решение от 22 април 2010 г., C-62/09) Съдът има за задача да тълкува Директива 2001/83/ЕО³⁶. Въпреки че тази директива по принцип забранява при промоцията на лекарствени продукти пред лекари или фармацевти да им се предлагат или обещава парични облаги или престации в натура, Съдът постановява, че тази директива допуска системи от финансови стимули, които са въведени от националните органи в областта на общественото здравеопазване, за да се намалят разходите в тази област, и които насърчават лекарите при лечението на определени заболявания да предписват конкретно посочени лекарства, съдържащи различно активно вещество от това на лекарствения продукт, който е бил предписван до този момент или който би бил предписан, ако не съществуваше такава система от стимули. По правило политиката на здравеопазване на държавите членки и публичните разходи за нея нямат нито стопанска, нито търговска цел. Следователно в рамките на тази политика системата от финансови стимули не би могла да се разглежда като част от търговската промоция на лекарствени продукти. Съдът все пак напомня, че публичните органи са длъжни да предоставят информация на лицата от фармацевтичната промишленост, доказваща, че въпросната система отговаря на обективни критерии и че няма дискриминация между националните лекарствени продукти и лекарствените продукти от други държави членки. Освен това тези органи трябва да осигурят публичност на тази система и да предоставят на лицата от здравния сектор и от фармацевтичната промишленост

³⁵ Директива 98/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 юли 1998 година относно правната закрила на биотехнологичните изобретения (ОВ L 213, стр. 13; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 23, стр. 268).

³⁶ Директива 2001/83/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 ноември 2001 година за утвърждаване на кодекс на Общността относно лекарствени продукти за хуманна употреба (ОВ L 311, стр. 67; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 33, стр. 3), изменена с Директива 2004/27/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 година (ОВ L 136, стр. 34; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 44, стр. 116).

оценките, които установяват терапевтичната еквивалентност на наличните активни вещества от терапевтичния клас, за който е въведена посочената система.

По дело Комисия/Германия (Решение от 9 март 2010 г., С-518/07), което се отнася до обработването на лични данни, Съдът постановява, че гаранцията за независимост на националните надзорни органи, предвидена в Директива 95/46/ЕО³⁷, цели да осигури ефективността и надеждността на надзора за спазване на разпоредбите в областта на защитата на физическите лица при обработване на лични данни и трябва да се тълкува в светлината на тази цел. Тя е установена не за да осигури особен статут на самите органи, както и на техните служители, а с цел да засили защитата на засегнатите от техните решения лица и организации, поради което при упражняване на техните функции надзорните органи трябва да действат обективно и безпристрастно. Следователно надзорните органи, компетентни да наблюдават и контролират обработването на лични данни извън публичния сектор, трябва да се ползват с независимост, която да им дава възможност да изпълняват функциите си без външно влияние. Тази независимост изключва не само всяко упражнявано от контролираните организации влияние, а и всяко предписание и всяко друго външно влияние, независимо дали последното е пряко или косвено, които биха могли да застрашат изпълнението на задачата на посочените органи, състояща се в постигането на баланс между защитата на правото на личен живот и свободното движение на личните данни. Самата опасност органите, упражняващи контрол, да могат да упражняват политическо влияние върху решенията на компетентните надзорни органи е достатъчна, за да попречи на независимостта при изпълнението на техните функции. От една страна, би могло да има „изпреварващо послушание“ на тези органи с оглед на практиката на контролния орган при взимане на решения. От друга страна, ролята на пазители на правото на личен живот, която посочените надзорни органи изпълняват, изисква по отношение на техните решения, и следователно на самите тях, да бъде изключено всякакво подозрение за пристрастност. Следователно контролът, упражняван от държавата върху националните надзорни органи, не е съвместим с изискването за независимост.

Постановеното в областта на авторското право и сродните му права Решение по дело Padawan (Решение от 21 октомври 2010 г., С-467/08) внася уточнения във връзка с понятието, критериите и границите на справедливото обезщетение при копиране за лично ползване. Директива 2001/29/ЕО относно хармонизирането на някои аспекти на авторското право и сродните му права в информационното общество³⁸ допуска въведеното във вътрешното право на някои държави членки изключение относно копирането за лично ползване, при условие че носителите на правото на възпроизвеждане получат справедливо обезщетение. В това решение Съдът уточнява най-напред, че понятието „справедливо обезщетение“ по смисъла на член 5, параграф 2, буква б) от Директива 2001/29 е самостоятелно понятие на правото на Съюза, което трябва да се тълкува еднакво във всички държави членки, които са въвели изключение относно копирането за лично ползване. По-нататък Съдът уточнява, че „справедливият баланс“, който трябва да се постигне между засегнатите лица, предполага размерът на справедливото обезщетение задължително да се изчислява въз основа на критерия за вредите, претърпени от авторите на защитени произведения в резултат на предвиждането на изключението за копиране за лично ползване. Наред с това съдиите посочват, че „таксата за копиране за лично ползване“ не се дължи пряко от физическите лица, ползващи

³⁷ Член 28, параграф 1, втора алинея от Директива 95/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 24 октомври 1995 година за защита на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни (ОВ L 281, стр. 31; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 17, стр. 10).

³⁸ Директива 2001/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2001 година (ОВ L 167, стр. 10; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 230).

оборудването, апаратурата и носителите за възпроизвеждане, а от лицата, които разполагат с оборудването, апаратурата и носителите, доколкото самоличността на последните лесно може да се установи и те имат възможност да отразят реалните разходи за таксата в цената, заплащана от потребителите — физически лица. Накрая Съдът приема, че е необходимо да съществува връзка между прилагането на таксата, с която се финансира справедливото обезщетение, спрямо оборудването за възпроизвеждане и предполагаемото използване на това оборудване за възпроизвеждане за лично ползване. Следователно прилагането без разграничение на таксата за копиране за лично ползване по-специално за оборудването, апаратурата и носителите за цифрово възпроизвеждане, които не са предоставени на разположение на лицата, ползващи копията за лични цели, и явно са предназначени за цели, различни от изготвянето на копия за лично ползване, не съответства на Директива 2001/29. За сметка на това, след като разглежданото оборудване е предоставено на разположение на физически лица за лични цели, съвсем не е необходимо да се установява, че последните действително са изготвили копия за лично ползване посредством това оборудване и по този начин действително са причинили вреди на автора на защитеното произведение. Всъщност основателно може да се предположи, че тези физически лица напълно са се възползвали от предоставянето на разположение, тоест се предполага, че са използвали всички функции на посоченото оборудване, включително тази за изготвяне на копия.

По дело *Kurian* (Решение от 14 януари 2010 г., C-233/08) преюдициалното запитване се отнася, на първо място, до това дали предвид член 12, параграф 3 от Директива 76/308/ЕИО относно взаимопомощта при събиране на вземания, свързани с някои видове налози, мита, данъци и други мерки³⁹, изменена с Директива 2001/44/ЕО⁴⁰, юрисдикциите на държавата членка по местонахождението на запитвания орган са компетентни да проверяват изпълнителната сила на издадения в друга държава членка документ, позволяващ изпълнението на вземането. В това решение Съдът уточнява, че юрисдикциите на запитаната държава членка по принцип не са компетентни да проверяват изпълнителната сила на документа, позволяващ изпълнението, освен когато проверяват съвместимостта му с нормите от обществен ред в тази държава. За сметка на това Съдът постановява, че доколкото съобщаването представлява една от визираните в член 12, параграф 3 от Директива 76/308 „мерки по изпълнение“, юрисдикцията на запитаната държава членка е оправомощена да проверява дали тези мерки са били надлежно предприети съгласно законовите и подзаконовите разпоредби на посочената държава членка. На второ място, Съдът се произнася по въпроса дали, за да се приеме за редовно, съобщаването на документ, позволяващ изпълнението на вземането, трябва да е адресирано до длъжника на официален език на държавата членка по местонахождението на запитвания орган. Директива 76/308 не предвижда нищо по този въпрос. Според Съда обаче предвид целите на този текст, а именно да се гарантира действителното съобщаване на всички актове и решения, следва да се приеме, че за да може да защити правата си, адресатът на изпълнителното основание, позволяващо събирането, трябва да получи съобщението за този документ на официален език на държавата членка по местонахождението на запитвания орган. Освен това Съдът приема, че за да гарантира спазването на това право, националният съд следва да приложи националното си право, като същевременно следи да осигури пълна ефикасност на правото на Съюза.

³⁹ Директива 76/308/ЕИО на Съвета от 15 март 1976 година (ОВ L 73, стр. 18; Специално издание на български език, 2007 г., глава 2, том 1, стр. 35).

⁴⁰ Директива 2001/44/ЕО на Съвета от 15 юни 2001 година (ОВ L 175, стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 2, том 14, стр. 148).

Конкуренция

Нови интересни решения бяха постановени както в областта на държавните помощи, така и в областта на правилата на конкуренция, приложими за предприятията.

Що се отнася до държавните помощи, по дело Комисия/Deutsche Post (Решение от 2 септември 2010 г., C-399/08 P) Съдът разглежда метода, който Комисията използва, за да приеме, че е налице предимство, съставляващо държавна помощ в полза на частно предприятие, на което е възложена услуга от общ икономически интерес (наричана по-нататък „УОИИ“). Докато Комисията приема, че публичните ресурси, получени от разглежданото предприятие като компенсация за предоставянето на УОИИ, са в по-висок размер от допълнителните разходи, генерирани от тази услуга, и че тази свръхкомпенсация представлява несъвместима с общия пазар държавна помощ, Общият съд отменя това решение, по съображение че в него Комисията не е доказала в достатъчна степен наличието на предимство по смисъла на член 87, параграф 1 ЕО и че тя няма право да презумира наличието на предимство, осигурено на предприятието чрез публични средства, без преди това да провери дали тези средства действително надхвърлят всички понесени от това предприятие допълнителни разходи, свързани с изпълнението на услугата от общ икономически интерес. Съдът потвърждава анализа на Общия съд, като отхвърля правното основание на Комисията, изведено от нарушението на член 87, параграф 1 ЕО и член 86, параграф 2 ЕО. Като предварително напомня, че за да не бъде квалифицирана като държавна помощ, финансовата компенсация, предоставена на предприятие, на което е възложена УОИИ, трябва да отговаря на конкретни условия, а именно да не надвишава необходимото за покриване на всички или на част от разходите, наложени от изпълнението на задълженията за обществени услуги, при отчитане на свързаните с тях приходи, както и на разумна печалба за изпълнението на тези задължения (условия, поставени с Решение от 24 юли 2003 г. по дело Altmark Trans и Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, Recueil, стр. I-7747, точки 74 и 75), Съдът въз основа на това заключава, че когато изследва валидността на система за финансиране на такава услуга от гледна точка на правото в областта на държавните помощи, Комисията е длъжна да провери дали това условие е изпълнено. По-нататък Съдът констатира, че Общият съд е изложил недостатъците на метода, използван от Комисията, и че затова правилно е заключил, че анализът на Комисията е неточен, като нито е обърнал тежестта на доказване, нито е заместил със собствен метод анализа на Комисията. Следователно ограничителният характер на условията, при които компенсацията за УОИИ може да не се квалифицира като държавна помощ, не освобождава Комисията от задължението ѝ категорично да докаже, че тези условия не са изпълнени, ако смята, че това е така.

По дело Комисия/Scott (Решение от 2 септември 2010 г., C-290/07 P) Съдът е сезиран с жалба срещу решение на Общия съд, с което се отменя решение на Комисията, обявяващо за несъвместима държавната помощ на френските власти за американско дружество, произтичаща от продажбата на парцел при условия, които не отговарят на пазарната действителност, във връзка с което се налага Съдът да уточни пределите на съдебния контрол, упражняван от Общия съд, когато идентифицирането на държавната помощ създава сериозни затруднения при преценката. Комисията твърди, че Общият съд е надхвърлил пределите на своя контрол, като е идентифицирал грешки в метода и в изчисляването, сочещи нарушение на задължението за надлежно провеждане на официалната процедура по разследване, предвидена в член 88, параграф 2 от Договора за ЕО. Съдът уважава това правно основание, като първо припомня принципите, закрепени в Решение по дело Tetra Laval (Решение от 15 февруари 2005 г. по дело Комисия/Tetra Laval, C-12/03 P, Recueil, стр. I-987, точка 39), от което следва, че съдът на Съюза трябва не само да провери дали представените доказателства установяват действителното положение и дали същите са достоверни и съгласувани, но също да провери дали

тези доказателства включват всички релевантни данни, които трябва да бъдат взети предвид, за да се прецени дадена сложна ситуация, както и това дали те са от такъв характер, че да подкрепят изведените от тях заключения. Това припомняне обаче е придружено с важно ограничение, а именно че съдът на Съюза не може да замести икономическата преценка на Комисията със своята. На второ място, Съдът подчертава, че Комисията е длъжна да приложи критерия за частния инвеститор, за да установи дали цената, платена от предполагаемия получател на помощта, съвпада с цената, която един частен инвеститор, действащ в нормални условия на конкуренция, би могъл да определи. Съдът постановява, че в случая Общият съд не е установил явни грешки в преценката на Комисията, които да са могли да обосноват отмяната на решението за несъвместимост на помощта, и че по този начин Общият съд е превишил пределите на съдебния си контрол. Накрая според Съда Общият съд няма основание да упреква Комисията, че не е взела предвид някои данни, които са могли да бъдат полезни, тъй като тези данни са били предоставени едва след приключването на официалната процедура по разследване, а Комисията няма задължение да възобновява тази процедура след евентуалното получаване на такива нови данни.

По дело NDSHT/Комисия (Решение от 18 ноември 2010 г., C-322/09 P) Съдът е изправен пред задачата да издири съдържанието на понятието за обжалваем акт, издаден от общностна институция. Всъщност Съдът е сезиран с жалба за отмяна на решение на Общия съд, с което се обявява за недопустима жалба за отмяна на решение, което се е съдържало в писма на Комисията, адресирани до дружеството NDSHT във връзка с подадена от него жалба, в която то твърди, че град Стокхолм е отпуснал неправомерни държавни помощи на конкурентно дружество. Жалбоподателят NDSHT поддържа, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, като е постановил, че спорните писма, в които Комисията посочва, че няма да предприеме действия по жалбата на NDSHT, съставляват неформално съобщение, което не подлежи на обжалване по смисъла на член 230 ЕО. Според действащите процесуални правила, при положение че след като разгледа дадена жалба, Комисията констатира, че едно разследване не позволява да се приеме, че е налице държавна помощ по смисъла на член 87 ЕО, всъщност тя имплицитно отказва да започне процедурата по член 88, параграф 2 ЕО. Според Съда обаче въпросният акт не може да се квалифицира просто като неформално съобщение, нито като временна мярка, доколкото отразява окончателната позиция на Комисията да сложи край на предварителната проверка, като по този начин отказва да образува официалната процедура по разследване, и именно това поражда съществени последици за жалбоподателя. В този контекст, като потвърждава, че жалбоподателят наистина е конкурентно предприятие на дружеството — получател на средства по критикуваните мерки, и на това основание е заинтересовано лице по смисъла на член 88, параграф 2 ЕО, Съдът приема, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, като е постановил, че спорният акт няма характеристиките на решение, което подлежи на обжалване на основание член 4 от Регламент (ЕО) № 659/1999, въпреки че това решение, независимо от качеството и формата си, произвежда задължителни правни последици, които могат да засегнат интересите на посочения жалбоподател. Поради това Съдът отменя разглежданото съдебно решение, отхвърля възраженията за недопустимост, изведено от твърдението, че спорният акт не подлежи на обжалване, и връща делото на Общия съд за произнасяне на решение по съществуващото на спора.

Що се отнася до правилата на конкуренция, приложими към предприятията, внимание заслужават най-вече две решения, едното от които е свързано с прилагането на правилата на конкуренция към групите от дружества, а другото — с обхвата на принципа за защита на поверителността на съобщенията между адвокатите и техните клиенти.

В Решение от 1 юли 2010 г. по дело Knauf Gips/Комисия (C-407/08 P) Съдът постановява, че когато става дума за група от дружества, на върха на която се намират няколко юридически

лица, Комисията не допуска грешка в преценката, като приема, че едно от тези дружества е единственото отговорно за действията на дружествата от тази група, която като цяло съставлява стопанска единица. Всъщност обстоятелството, че на върха на групата няма едно-единствено юридическо лице, не е пречка за това отговорността за действията на тази група да бъде търсена от едно дружество. Правната структура, присъща на група от дружества, която се характеризира с липсата на едно-единствено юридическо лице на върха на тази група, не е определяща, щом като тази структура не отразява действителното функциониране и реалната организация на посочената група. В частност Съдът приема, че липсата на правни връзки на подчинение между две дружества на върха на групата не може да постави под въпрос извода, че първото от тези две дружества трябва да бъде счетено за отговорно за деянията на групата, щом като в действителност второто дружество не определя по самостоятелен начин поведението си на съответния пазар.

Решение по дело *Knauf Gips*/Комисия освен това внася уточнения във връзка с правата на предприятията в административната процедура и при упражняването на правото на обжалване. По този въпрос Съдът всъщност пояснява, че никоя разпоредба от правото на Съюза не налага на адресата на едно изложение на възражения да оспорва различните негови фактически или правни елементи в хода на административното производство под угрозата да не може да направи това на по-късен етап в хода на съдебното производство, тъй като подобно ограничение е в противоречие с основните принципи на законност и спазване на правото на защита.

По дело *Akzo Nobel Chemicals* и *Akcros Chemicals*/Комисия (Решение от 14 септември 2010 г., C-550/07 P) се поставя и въпрос във връзка с правата на предприятията в хода на разследванията на Комисията. Всъщност Комисията е извършила проверки и е иззела множество документи, сред които и копия от електронни писма, разменени между генералния директор и координатора на *Akzo Nobel* по въпросите на конкурентното право, който е адвокат, вписан в нидерландската колегия и нает на работа от *Akzo Nobel*. В този контекст Съдът е приканен да уточни дали адвокатите, назначени в предприятие, се ползват със защитата на поверителността на съобщенията на същото основание като външните адвокати. Съдът постановява, че нито еволюцията на правното положение в държавите — членки на Съюза, нито приемането на Регламент (ЕО) № 1/2003 относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени в членове 81 и 82 от Договора⁴¹, обосновават идеята за развитие на съдебната практика⁴² в посока признаване на право на защита на поверителността и в полза на назначените в предприятията адвокати. Съдът припомня, че възможността за ползване на тази защита се подчинява на две кумулативни условия. От една страна, размяната на съобщения с адвоката трябва да бъде свързана с упражняването на правото на защита на клиента, и от друга страна, трябва да става въпрос за размяна, която се осъществява с независими адвокати, тоест адвокати, необвързани с клиента чрез правоотношение по наемане на работа. Изискването за независимост предполага отсъствие на каквото и да е правоотношение по наемане на работа между адвоката и неговия клиент, така че защитата въз основа на принципа на поверителността не обхваща размяната на съобщения в рамките на дадено предприятие или дадена група с адвокати, наети на работа в предприятието. Независимо че е вписан като адвокат в адвокатска колегия и е обвързан от спазването на професионални правила, адвокатът, назначен в предприятие, не се ползва от същата степен на независимост по отношение на своя работодател, както действащият във външна адвокатска кантора адвокат спрямо

⁴¹ Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета от 16 декември 2002 година (ОВ L 1, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 167).

⁴² Решение на Съда от 18 май 1982 г. по дело *AM & S Europe*/Комисия, 155/79, Recueil, стр. 1575.

своите клиенти. При тези обстоятелства на адвоката, назначен в предприятие, е по-трудно да се справи с евентуални противоречия между професионалните му задължения и целите на неговия клиент, отколкото един външен адвокат. Както поради икономическата зависимост на адвоката, нает в предприятие, така и поради тесните връзки с неговия работодател той не се ползва от професионална независимост, сравнима с тази на един външен адвокат.

Данъчно облагане

В рамките на три дела (решения от 4 март 2010 г., C-197/08, C-198/08 и C-221/08) Съдът се произнася по искиове за установяване на неизпълнение на задължения, предявени от Комисията срещу Френската република, Република Австрия и Ирландия във връзка с определянето на минимални цени за продажба на дребно на определени тютюневи изделия (цигари и други тютюневи изделия за Франция, цигари и фино нарязан тютюн за Австрия и цигари за Ирландия). Комисията сезира Съда, тъй като намира, че разглежданите национални правни уредби са в противоречие с Директива 95/59/ЕО⁴³, която определя някои правила за акциза, с които се облага потреблението на тези продукти, доколкото с тези правни уредби се накърнява свободата на производителите и вносителите да определят максималните цени за продажба на дребно на техните продукти, а следователно се накърнява и свободната конкуренция.

Съдът постановява, че системите от минимални цени не може да се смятат за съвместими с посочената директива, ако не са организирани така, че при всички случаи да изключват възможността да се засегне конкурентното предимство, което някои производители или вносители на тютюневи изделия биха могли да извлекат от по-ниската себестойност на продукцията. Всъщност Съдът постановява, че държавите членки, които налагат минимални цени за продажба на дребно на цигарите, не изпълняват задълженията си по член 9, параграф 1 от Директива 95/59, когато този режим не позволява да се изключи при всички положения възможността наложената минимална цена да засяга конкурентното предимство, което някои производители или вносители на тютюневи изделия биха могли да извлекат от по-ниската себестойност на продукцията. Всъщност според Съда такъв режим, който освен това определя минималната цена спрямо прилаганата на пазара средна цена за всяка категория цигари, може да доведе до премахване на разликата в цените на конкурентните продукти и до доближаване на тези цени към цената на най-скъпия продукт. Следователно посоченият режим засяга гарантираното от член 9, параграф 1, втора алинея от Директива 95/59 право на производителите и вносителите свободно да определят максималната цена за продажба на дребно.

Държавите членки се опитват да обосноват своите правни уредби, като се позовават на Рамковата конвенция на Световната здравна организация (СЗО)⁴⁴. Съдът постановява, че тази конвенция не може да се отрази на съвместимостта или несъвместимостта на такъв режим с член 9, параграф 1 от Директива 95/59, доколкото не налага на договарящите страни никакво конкретно задължение от гледна точка на ценовата политика в областта на тютюневите изделия и само описва възможните решения, за да бъдат взети предвид свързаните със здравето национални цели относно контрола на тютюна. Всъщност член 6, параграф 2

⁴³ Директива 95/59/ЕО на Съвета от 27 ноември 1995 година относно данъците, различни от данъка върху оборота, които оказват влияние върху потреблението на тютюневи изделия (ОВ L 291, стр. 40; Специално издание на български език, 2007 г., глава 9, том 2, стр. 5), изменена с Директива 2002/10/ЕО на Съвета от 12 февруари 2002 г. (ОВ L 46, стр. 26; Специално издание на български език, 2007 г., глава 3, том 41, стр. 78).

⁴⁴ Рамкова конвенция на СЗО за контрол на тютюна, одобрена от Общността с Решение 2004/513/ЕО на Съвета от 2 юни 2004 г. (ОВ L 213, стр. 8; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 35, стр. 223).

от тази конвенция се ограничава да предвиди, че договарящите страни приемат или оставят в сила мерки, които „могат да включват“ прилагането на данъчни политики и „където това е приложимо“, на ценови политики спрямо тютюневите изделия. Държавите членки освен това се позовават на разпоредбите на член 30 ЕО, за да обосноват евентуалното нарушение на член 9, параграф 1 от Директива 95/59 с целта за закрила на живота и здравето на хората. Съдът постановява, че член 30 ЕО не би могъл да се тълкува в смисъл, че разрешава мерки, различни по естество от посочените в членове 28 ЕО и 29 ЕО количествени ограничения при вноса и износа, както и мерки с равностоен ефект.

Накрая Съдът приема, че Директива 95/59 не е пречка държавите членки да продължат да водят борба с тютюнопушенето, която се вписва в целта за закрила на общественото здраве, и напомня, че данъчното законодателство представлява важен и ефикасен инструмент за борба с употребата на тютюневи продукти, а в резултат на това и за закрила на общественото здраве, като се има предвид, че целта да се гарантира определянето на високи цени за тези продукти може да бъде преследвана по подходящ начин чрез облагане на тези продукти с по-високи данъци, тъй като увеличението на акцизите рано или късно трябва да се прояви в увеличение на цените за продажба на дребно, без това да засегне свободното определяне на цените. Съдът добавя, че забраната за определяне на минимални цени не е пречка държавите членки да забранят продажбата на загуба на тютюневи изделия, доколкото това не засяга свободата на производителите и вносителите да определят максималната цена за продажба на дребно на техните продукти. Тогава тези стопански субекти няма да могат да компенсират отражението на данъците върху цените, като продават продуктите си на цени, по-ниски от сбора от себестойността на продукцията и всички данъци.

Марки

По дело Audi/СХВП (Решение от 21 януари 2010 г., С-398/08 Р) Съдът постановява, че при определени условия рекламният лозунг може да се разглежда като отличителен знак и поради това да съставлява валидна марка в съответствие с разпоредбите на член 7, параграф 1, буква б) от Регламент (ЕО) № 40/94⁴⁵. Затова Съдът отменя решението за отказ да се регистрира разглежданата марка, съставена от лозунга „Vorsprung durch Technik“ („Напредък чрез техника“). Всъщност обстоятелството, че марката е съставена от промоционално послание, което би могло да бъде възприето от други предприятия, не е достатъчен критерий, за да се стигне до извода, че марката е лишена от отличителен характер. Следователно подобна марка може едновременно да бъде възприемана от съответните потребители като промоционално послание и като указание за търговския произход на стоките и/или услугите, което е и функцията на марката. След това Съдът излага някои критерии, които се прилагат за рекламните лозунги: да са израз, който може да има множество значения, да съставлява игра на думи или да бъде възприеман като оригинален, изненадващ и необичаен и поради това да се запомня. Наличието на такива характеристики, макар да не съставлява необходимо условие, все пак е от естество да придаде отличителен характер на разглеждания знак. Според Съда, въпреки че рекламните лозунги са съставени от обективно послание, марките, които се състоят от такъв лозунг, не са само поради този факт лишени от отличителен характер, стига да не са описателни. В този смисъл според Съда, за да има отличителен характер, рекламният лозунг, заявен като марка, трябва да се отличава с определена оригиналност или с не напълно изразен смисъл, да изисква минимални усилия за тълкуване или да предизвиква познавателен процес у съответните потребители. Затова Съдът заключава, че колкото и да е прост

⁴⁵ Регламент (ЕО) № 40/94 на Съвета от 20 декември 1993 година относно марката на Общността (ОВ L 11, 1994 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 146).

съответният лозунг, той не може да бъде квалифициран като обикновен, до такава степен че да е възможно от самото начало и без последващ анализ да се изключи годността на съставената от този лозунг марка да указва на потребителя търговския произход на посочените при заявяването ѝ стоки или услуги.

По съединени дела Google France SARL и Google Inc./Louis Vuitton Malletier SA, Google France SARL/Viaticum SA и Luteciel SARL и Google France SARL/Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL и др. (Решение от 23 март 2010 г., C-236/08—C-238/08) Съдът, сезиран с преюдициално запитване от френския Cour de cassation (Касационен съд), се произнася относно отговорността съответно на доставчика на услуги за каталогизиране и на рекламодателите при използването на „AdWords“. Затова Съдът тълкува разпоредбите на Регламент № 40/94⁴⁶ и Директива 89/104/ЕИО⁴⁷, за да уточни понятието за използване на марка по смисъла на член 9, параграф 1 от посочения регламент и член 5, параграфи 1 и 2 от посочената директива. Дружеството Google управлява интернет търсачка, при която се използват ключови думи, и предлага възмездна услуга по каталогизиране, наречена „AdWords“. Тази услуга позволява на всеки икономически оператор посредством избирането на една или няколко ключови думи да направи така, че при съвпадение между тази или тези думи и думата или думите, съдържащи се в зададеното в търсачката от интернет потребителя търсене, да се появи рекламна връзка към неговия сайт, придружена от кратко търговско послание. При използването на търсачката на дружеството Google с въвеждането от интернет потребителите на думи, съставляващи тези марки, в рубриката „спонсорирани връзки“ се появяват връзки съответно към сайтове, предлагащи имитации на продукти на дружеството Louis Vuitton Malletier, и към сайтове на конкуренти на дружеството Viaticum и на Centre national de recherche en relations humaines. Тези дружества, които притежават марки, разпознавани като „AdWords“, предявяват иски срещу дружеството Google, за да се установи, че то е нарушило правата им върху техните марки.

Cour de cassation, който се произнася като последна инстанция в производствата по исканията на притежателите на марките срещу дружеството Google, отправя запитване до Съда за правомерността на използването като ключови думи в рамките на услуга по каталогизиране в интернет на знаци, съответстващи на марки, без съгласието на притежателите на тези марки. Рекламодателите използват тези знаци за своите стоки или услуги. Това обаче не е така за доставчика на услугата по каталогизиране, когато позволява на рекламодателите да изберат като ключови думи знаци, идентични с марките, и съхранява тези знаци и показва съобщенията на своите клиенти, изхождайки от тези ключови думи.

Съдът уточнява, че използването от трето лице на знак, идентичен или подобен на марката на притежателя, най-малкото изисква това трето лице да използва знака в рамките на собствена си търговска комуникация. Според Съда доставчикът на услугата по каталогизиране позволява на рекламодателите да използват знаци, идентични или подобни на марките, притежавани от трети лица, без самият той да използва тези знаци. Макар да не може да предяви правата си по тези марки срещу доставчика на услугите по каталогизиране, който не ги използва лично, притежателят на марките може все пак да предяви правата си по тези марки срещу рекламодателите, които чрез съответстваща на марките ключова дума карат дружеството Google да показва съобщения, които не позволяват или трудно позволяват на

⁴⁶ Пак там.

⁴⁷ Първа директива на Съвета от 21 декември 1988 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно марките (ОВ L 40, 1989 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 92).

интернет потребителите да идентифицират предприятието, които произвежда съответните стоки или предлага съответните услуги. Всъщност интернет потребителят може да се заблуди относно произхода на съответните стоки или услуги. При това положение е засегната функцията на марката, а именно да гарантира на потребителите произхода на стоката или услугата („функция за указване на произход“). Съдът подчертава, че националната юрисдикция следва да прецени във всеки отделен случай дали при фактическите обстоятелства по спора, с който е сезирана, е налице засягане или опасност от засягане на функцията за указване на произход. Що се отнася до използването от рекламодателите в интернет на знак, съответстващ на чужда марка, като ключова дума за визуализирането на рекламни послания, Съдът приема, че това използване може да окаже определено влияние върху употребата на марката с рекламна цел от нейния притежател, както и върху търговските стратегии на последния. Това влияние върху използването на знак, идентичен с марката, от трети лица обаче не съставлява само по себе си засягане на „рекламната функция“ на марката.

Запитването до Съда се отнася и до отговорността на оператор като дружеството Google за данните на клиентите му, които съхранява на сървъра си. Отговорността се урежда по националното право. Все пак правото на Съюза предвижда ограничаване на отговорността в полза на доставчиците на междинни услуги на информационното общество⁴⁸. Що се отнася до въпроса дали услуга за каталогизиране в интернет като „AdWords“ представлява услуга на информационното общество, състояща се в съхраняване на предоставената от рекламодателя информация, и дали съответно отговорността на доставчика на услугата по каталогизиране е ограничена, Съдът отбелязва, че е задължение на националната юрисдикция да прецени дали ролята, която играе този доставчик, е неутрална, доколкото поведението му е с чисто технически, автоматичен и пасивен характер, което предполага той да не познава, нито да контролира данните, които съхранява. Освен това според Съда, ако се установи, че доставчикът на услуги по каталогизиране не е имал активна роля, той не може да носи отговорност за информацията, съхранена по молба на рекламодател, освен ако, след като е узнал за незаконния характер на тази информация или на действията на този рекламодател, не е действал експедитивно за отстраняването или блокирането на достъпа до посочената информация.

Социална политика

Различни аспекти на социалната политика, намерила израз в множеството приети в тази област директиви, привличат вниманието на Съда.

По дело *Albron Catering* (Решение от 21 октомври 2010 г., C-242/09) Съдът има за задача да уточни понятието „прехвърлител“, посочено в Директива 2001/23/ЕО относно сближаването на законодателствата на държавите членки във връзка с гарантирането на правата на работниците и служителите при прехвърляне на предприятия, стопански дейности или части от предприятия или стопански дейности⁴⁹. Съгласно съображение 3 от тази директива целта ѝ е да „осигури закрила на работниците и служителите при смяна на работодателя“. В този смисъл член 3, параграф 1 от директивата предвижда, че „правата и задълженията на

⁴⁸ Директива 2000/31/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2000 година за някои правни аспекти на услугите на информационното общество, и по-специално на електронната търговия на вътрешния пазар (Директива за електронната търговия) (ОВ L 178, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 29, стр. 257).

⁴⁹ Директива 2001/23/ЕО на Съвета от 12 март 2001 година относно сближаването на законодателствата на държавите членки във връзка с гарантирането на правата на работниците и служителите при прехвърляне на предприятия, стопански дейности или части от предприятия или стопански дейности (ОВ L 82, стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 20).

прехвърлителя във връзка със съществуващите към датата на прехвърлянето трудови договори или трудови правоотношения се прехвърлят на приобретателя по силата на прехвърлителната сделка“. По това дело на Съда е поставен въпросът дали при прехвърляне по смисъла на Директива 2001/23 на предприятие, принадлежащо към една група, към предприятие, външно за групата, като „прехвърлител“ по смисъла на член 2, параграф 1, буква а) от посочената директива може да се разглежда и предприятието от групата, в което работниците са работили постоянно, без обаче да са били обвързани с последното с трудов договор, като се има предвид, че в рамките на тази група съществува предприятие, с което съответните работници са били обвързани с такъв трудов договор. Съдът отговаря утвърдително. Всъщност изискването, предвидено в член 3, параграф 1 от Директива 2001/23 за съществуването или на трудов договор, или, алтернативно и следователно равностойно, на трудово правоотношение към датата на прехвърлянето, налага да се приеме, че за да могат работниците да се ползват от закрилата, предоставяна от тази директива, според законодателя на Съюза не се изисква при всички обстоятелства да е налице договорно отношение с прехвърлителя.

По дело *Roca Álvarez* (Решение от 30 септември 2010 г., С-104/09) Съдът постановява, че национална мярка, която предвижда, че майките, които работят по трудово правоотношение, могат да ползват отпуск под различна форма през първите девет месеца след раждането на детето, докато бащите, които също работят по трудово правоотношение, не могат да ползват този отпуск, освен ако и майката на детето не е заета по трудово правоотношение, е в противоречие с правото на Съюза, и в частност с член 2, параграфи 1, 3 и 4 и член 5 от Директива 76/207/ЕИО⁵⁰. Всъщност Съдът посочва, че след като този отпуск може да се ползва както от заетия по трудово правоотношение баща, така и от заетата по трудово правоотношение майка, а тази възможност означава, че храненето и времето, посветено на детето, могат да бъдат осигурени както от бащата, така и от майката, то отпускът явно се предоставя на работниците в качеството им на родители. Ето защо не може да се приеме, че този отпуск гарантира закрилата на биологичното състояние на жената след бременността или закрилата на особените отношения между майката и детето. Освен това според Съда, ако на заетите по трудово правоотношение бащи се откаже правото на посочения отпуск поради единственото съображение, че майката не работи по трудово правоотношение, това би могло да принуди жената, която е самостоятелно заето лице, да ограничи професионалната си дейност и да понася сама тежестите след раждането на детето, без да може да получи помощ от бащата. Затова Съдът постановява, че подобна мярка не може да се разглежда нито като мярка, която води до премахване или ограничаване на фактическото неравенство, което може да съществува за жените в реалния обществен живот по смисъла на член 2, параграф 4 от Директива 76/207, нито като мярка, която има за цел да се осигури действително, а не формално равенство, като се ограничи фактическото неравенство, което може да възникне в обществения живот, и по този начин да се предотвратят или компенсират неудобствата в професионалната кариера на съответните лица съгласно член 157, параграф 4 от ДФЕС.

По дело *Danosa* (Решение от 11 ноември 2010 г., С-232/09) Съдът първо разглежда въпроса дали лице, което предоставя работна сила на капиталово дружество и същевременно е член на съвета на директорите на същото, трябва да се счита за работник по смисъла на Директива 92/85/ЕИО за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето по време на работа на бременни работнички и на работнички родилки или

⁵⁰ Директива 76/207/ЕИО на Съвета от 9 февруари 1976 година относно прилагането на принципа на равното третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до заетост, професионалната квалификация и развитие, и на условията на труд (ОВ L 39, стр. 40; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 1, стр. 164).

кърмачки⁵¹. Съдът отговаря утвърдително, при условие че през определен период от време заинтересованото лице изпълнява дейността си под ръководството или контрола на друг орган на това дружество и в замяна на тази дейност получава възнаграждение. Съдът също така уточнява, че произтичащото от националното право своеобразно правно естество на правоотношението, в рамките на което е заето лицето, не може по никакъв начин да се отрази на качеството работник по смисъла на правото на Съюза. След това Съдът проверява дали национална правна уредба, която позволява отстраняването от длъжност на член на съвета на директорите на капиталово дружество, без да се взема предвид бременността на този член, е съвместима със забраната за уволнение по член 10 от Директива 92/85. Според Съда, когато заинтересованото лице има качеството „бременна работничка“ по смисъла на тази директива, посочената правна уредба трябва да се смята за несъвместима с директивата. Съдът добавя, че ако няма това качество, жалбоподателката може да се позове на Директива 76/207/ЕИО, изменена с Директива 2002/73/ЕО⁵². Всъщност съгласно принципа за недопускане на дискриминация, и по-специално съгласно разпоредбите на Директива 76/207, на жената трябва да се признае защита срещу уволнение не само по време на отпуска по майчинство, но и през целия период на бременността. Затова според Съда, дори да се предположи, че засегнатият член на съвета на директорите няма качеството „бременна работничка“, това не променя факта, че отстраняването му от длъжност поради бременност или по причина, основана главно на това състояние, може да засяга само жените и поради това представлява пряка дискриминация, основана на пола, в разрез с член 2, параграфи 1 и 7 и член 3, параграф 1, буква в) от Директива 76/207.

Делата *Gassmayr* и *Parviainen* (решения от 1 юли 2010 г., С-194/08 и С-471/08) също дават повод на Съда да се произнесе по тълкуването на Директива 92/85, посочена по-горе⁵³. По-конкретно Съдът е запитан за изчисляването на дохода, който трябва да получават работниците по време на бременността или на отпуска си по майчинство, когато са временно преместени на друга работа или са в отпуск. Според Съда член 11, точка 1 от Директива 92/85 допуска национална правна уредба, която предвижда, че бременна работничка, на която временно се полага отпуск поради бременността ѝ, има право на възнаграждение, равно на средната работна заплата, която е получавала през референтен период, предхождащ началото на бременността ѝ, с изключение на обезщетението за дежурство на работното място. Обратно, бременна работничка, която в съответствие с член 5, параграф 2 от Директива 92/85 поради бременността си е назначена временно на друга работа, където изпълнява различни от изпълняваните преди това назначаване задължения, няма право на същото възнаграждение като средното получавано възнаграждение преди това назначаване. Всъщност по силата на член 11, точка 1 от тази директива държавите членки и когато участието им е предвидено, социалните партньори не са длъжни да запазят при това временно назначаване елементите от възнаграждението или премиите, които зависят от упражняването от съответната работничка на специфични функции при особени условия и целят да компенсират свързаните

⁵¹ Директива 92/85/ЕИО на Съвета от 19 октомври 1992 година за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето по време на работа на бременни работнички и на работнички родилки или кърмачки (Десета специална директива по смисъла на член 16, параграф 1 от Директива 89/391/ЕИО, ОВ L 348, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 3, стр. 3).

⁵² Директива 76/207/ЕИО на Съвета от 9 февруари 1976 година относно прилагането на принципа на равното третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до заетост, професионалната квалификация и развитие, и на условията на труд (ОВ L 39, стр. 40; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 1, стр. 164), както и Директива 2002/73/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 септември 2002 година за изменение на Директива 76/207/ЕИО (ОВ L 269, стр. 15; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 143).

⁵³ Вж. бележка под линия 51.

с това упражняване неудобства. За сметка на това Съдът постановява, че освен запазването на нейната основна заплата бременната работничка, която е в отпуск или ѝ е забранено да работи, има право по силата на посочения член 11, точка 1 на елементите от възнаградението и на премиите, които са свързани с професионалния ѝ статут, като премиите, свързани с позицията ѝ на ръководител, с трудовия ѝ стаж и с професионалната ѝ квалификация.

Освен това в Решение по дело Chatzi (Решение от 16 септември 2010 г., C-149/10) Съдът уточнява обхвата на клауза 2, точка 1 от Рамковото споразумение за родителския отпуск, приложено към Директива 96/34/ЕО относно рамковото споразумение за родителския отпуск, сключено между Съюза на конфедерациите на индустриалците и на работодателите в Европа (UNICE), Европейския център на предприятията с държавно участие (СЕЕР) и Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП)⁵⁴. На първо място, Съдът постановява, че тази разпоредба не може да се тълкува в смисъл, че предоставя на детето лично право на родителски отпуск, като това произтича както от самия текст на рамковото споразумение, така и от неговата цел. На второ място, Съдът отхвърля тълкуването на клауза 2, точка 1 от Рамковото споразумение за родителския отпуск в смисъл, че раждането на близнаци дава право на такъв брой родителски отпуск, който да е равен на броя родени деца. Съдът обаче пояснява, че в светлината на принципа на равно третиране тази клауза изисква от националния законодател да въведе режим на родителски отпуск, който в зависимост от съществуващото в съответната държава членка положение да осигурява на родителите на близнаци третиране, отчитащо надлежно особените им потребности. Съдът посочва, че националният съд следва да провери дали националната правна уредба отговаря на това изискване, и при необходимост да я тълкува до изчерпване на всички възможности в съответствие с правото на Съюза.

Редица дела дават възможност на Съда да потвърди отново принципа за недопускане на дискриминация, основана на възраст, и да даде нови пояснения за обхвата му.

Дело Andersen (Решение от 12 октомври 2010 г., C-499/08) е повод за Съда да се произнесе по тълкуването на член 2 и член 6, параграф 1 от Директива 2000/78/ЕО⁵⁵ за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите. Според Съда тези разпоредби не допускат национална правна уредба, съгласно която работниците с право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, изплащана от работодателя по пенсионноосигурителна схема, към която са включени преди навършването на 50-годишна възраст, само поради този факт нямат право на специално обезщетение при уволнение, предназначено да улесни професионалната реинтеграция на работниците с над 12-годишен стаж в предприятието. Всъщност Съдът констатира, че въпросната правна уредба поражда пряко основана на възрастта разлика в третирането. Тя лишава някои работници от специалното обезщетение

⁵⁴ Директива 96/34/ЕО на Съвета от 3 юни 1996 година относно рамковото споразумение за родителския отпуск, сключено между Съюза на конфедерациите на индустриалците и на работодателите в Европа (UNICE), Европейския център на предприятията с държавно участие (СЕЕР) и Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП) (ОВ L 145, стр. 4; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 3, стр. 160), изменена с Директива 97/75/ЕО на Съвета от 15 декември 1997 година за изменение и разширяване приложението за Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия на Директива 96/34/ЕО относно рамковото споразумение за родителски отпуск, сключено между Съюза на конфедерациите на индустриалците и на работодателите в Европа (UNICE), Европейския център на предприятията с държавно участие (СЕЕР) и Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП) (ОВ L 10, стр. 24; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 5, стр. 31).

⁵⁵ Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (ОВ L 303, стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 7).

при уволнение само защото имат право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. След това Съдът разглежда евентуалната обосновааност на тази разлика в третирането с оглед на предвидените в Директива 2000/78 условия. Съдът постановява, че макар и да е пропорционална с оглед на законосъобразните цели на политиката по заетостта и пазара на труда, посочената правна уредба надхвърля необходимото за постигането на тези цели. Като последица от нея се изключва правото на обезщетение не само за всички работници, които действително ще получават пенсия за осигурителен стаж и възраст от своя работодател, но и всички онези, които имат право на такава пенсия, но възнамеряват да продължат професионалната си кариера. Затова тази правна уредба не е обоснована и следователно е несъвместима с Директива 2000/78.

В Решение по дело *Kücükdevici* (Решение от 19 януари 2010 г., C-555/07) Съдът постановява, че конкретизираният в посочената по-горе Директива 2000/78 принцип за недопускане на дискриминация, основана на възраст, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която предвижда, че периодите на полагане на труд от заетото лице преди навършването от него на 25-годишна възраст не се вземат предвид при изчисляването на срока за предизвестие за уволнение. Освен това Съдът припомня, че дадена директива не може сама по себе си да поражда задължения за частноправен субект и следователно позоваването на самата директива не е възможно срещу частноправен субект. Съдът обаче отбелязва, че Директива 2000/78 само конкретизира принципа на равно третиране в областта на заетостта и професиите и че принципът за недопускане на дискриминация, основана на възраст, е общ принцип на правото на Съюза. Въз основа на това Съдът заключава, че националната юрисдикция — която е сезирана със спор, поставящ под въпрос конкретизирания в Директива 2000/78 принцип за недопускане на дискриминация, основана на възраст — е длъжна в рамките на своята компетентност да осигури правната защита, която произтича за правните субекти от правото на Съюза, и да гарантира пълното му действие, като при необходимост не прилага разпоредбите от националната правна уредба, които противоречат на този принцип.

Накрая, по дела *Wolf, Petersen* (Решения от 12 януари 2010 г., C-229/08 и C-341/08) и *Rosenblatt* (Решение от 12 октомври 2010 г., C-45/09) Съдът се произнася по обхвата на принципа за недопускане на дискриминация, основана на възраст, в светлината на Директива 2000/78, посочена по-горе. По първото дело Съдът постановява, че макар да въвежда разлика в третирането на основание възраст по смисъла на член 2, параграф 2, буква а) от Директива 2000/78, националната правна уредба, която определя 30 години като максимална възраст за наемане на работа в междинната техническа пожарна служба, може да бъде разглеждана като подходяща за целта да се гарантират оперативният капацитет и доброто функциониране на професионалната пожарна служба — което представлява законосъобразна цел по смисъла на член 4, параграф 1 от тази директива. Наред с това посочената правна уредба явно не надхвърля необходимото за постигането на тази цел, тъй като притежаването на особено значими физически способности може по смисъла на последната разпоредба да бъде разглеждано като основно и определящо изискване за упражняването на професията „пожарник“ в междинната техническа служба и необходимостта от притежаване на пълна физическа способност за упражняването на тази професия е свързана с възрастта на членовете на тази служба.

По второто дело Съдът постановява, че член 2, параграф 5 от Директива 2000/78 не допуска национална мярка, определяща максимална възрастова граница за упражняване на професията на зъболекар, който работи по договор със здравната каса, в случая 68 години, ако единствената видима цел на тази разпоредба е да защити здравето на пациентите срещу понижаването на професионалните умения на тези зъболекари след посочената възраст, доколкото същата възрастова граница не се прилага за зъболекарите, които не работят по договор

със здравната каса. За сметка на това член 6, параграф 1 от посочената директива допуска подобна мярка, когато тя има за цел да разпредели възможностите за заетост между поколенията в рамките на професията зъболекар, който работи по договор със здравната каса, ако с оглед на положението на съответния трудов пазар тази мярка е подходяща и необходима за постигането на посочената цел. По третото дело Съдът констатира, че член 6, параграф 1 от Директива 2000/78 допуска национална разпоредба, с която се разрешават клаузите за автоматично прекратяване на трудовите договори поради навършването на пенсионна възраст от работника, доколкото посочената разпоредба е обективно и обосновано оправдана от законосъобразна цел, свързана с политиката по заетостта и пазара на труда, и същевременно средствата за постигането на тази цел са подходящи и необходими.

Околна среда

По дело Комисия/Италия (Решение от 4 март 2010 г., C-297/08) Съдът проверява дали, както поддържа Комисията, Италианската република е допуснала неизпълнение на задълженията си по Директива 2006/12/ЕО⁵⁶. Комисията твърди нарушение от страна на Италия във връзка с обезвреждането на отпадъците конкретно в регион Кампания.

Що се отнася до инфраструктурите за оползотворяване и обезвреждане на битовите отпадъци, Съдът напомня, че при създаването на интегрирана и адекватна мрежа от инсталации за обезвреждане на отпадъците държавите членки разполагат с право на преценка по отношение на избора на териториалната основа, която считат за подходяща за постигането на самодостатъчност на национално равнище. За някои видове отпадъци поради специфичността им може да е подходящо третирането да бъде съсредоточено в една или няколко структури на национално равнище или дори в рамките на сътрудничество с други държави членки. За сметка на това за неопасните битови отпадъци, за които по принцип не са необходими специални инсталации, държавите членки трябва да организират мрежа за обезвреждането им възможно най-близо до местата на генериране, без да се засяга възможността за междурегионално и дори трансгранично сътрудничество, което да е в съответствие с принципа на близост. Нито противопоставянето от страна на населението, нито неизпълнението на договорни задължения, нито пък съществуването на криминална дейност представляват непреодолима сила, която да може да оправдае неспазването на задълженията по тази директива и липсата на ефективно и своевременно изграждане на инфраструктурите.

Що се отнася до опасността за здравето на човека и до вредите за околната среда, Съдът напомня, че макар да определя цели във връзка с опазването на околната среда и защитата на здравето на човека, тази директива не уточнява конкретното съдържание на мерките, които трябва да се предприемат, и оставя на държавите членки определена свобода на преценка. Следователно по принцип не е възможно от несъответствието на дадено фактическо положение с целите, поставени в член 4, параграф 1 от същата директива, пряко да се направи изводът, че съответната държава членка непременно не е изпълнила задълженията си по тази разпоредба, а именно да вземе необходимите мерки, за да осигури обезвреждането на отпадъците, без да се поставя в опасност здравето на човека и да се вреди на околната среда. Трайността обаче на такова фактическо положение, по-специално когато то води до значително увреждане на околната среда за продължителен период от време без намеса на компетентните органи, може да бъде указание, че държавите членки са превишили свободата на преценка, предоставена им от тази разпоредба. Следователно, като не е въвела интегрирана и адекватна

⁵⁶ Директива 2006/12/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2006 година относно отпадъците (ОВ L 114, стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 16, стр. 45).

мрежа от инсталации за оползотворяването и обезвреждането на отпадъците в близост до мястото на генерирането им и като не е приела всички необходими мерки, за да се предотврати опасността от застрашаване на здравето на човека и от увреждане на околната среда в регион Кампания, Италианската република двойно не е изпълнила задълженията си.

Двете решения по дело ERG и др. от 9 март 2010 г. (съответно дело C-378/08 и съединени дела C-379/08 и C-380/08) дават възможност на Съда да тълкува Директива 2004/35/ЕО за екологичната отговорност⁵⁷.

По дело C-378/08 Съдът приема, че посочената директива относно екологичната отговорност допуска национална правна уредба, която оправомощава компетентния орган да презумира съществуването на причинно-следствена връзка между установеното замърсяване и определени оператори, поради това че инсталациите на последните се намират в близост до зоната на замърсяването. В съответствие с принципа „замърсителят плаща“ обаче, за да може да презумира такава причинно-следствена връзка, компетентният орган трябва да разполага с надеждни улики, които да обосноват презумпцията му, като например близостта на инсталациите до установеното замърсяване и съответствието между откритите замърсяващи вещества и химическите съставки, използвани от посочените оператори в рамките на дейността им. Освен това компетентният орган не е длъжен да установи виновно поведение от страна на операторите, чиито дейности се считат за източник на екологичните щети. За сметка на това този орган е длъжен първо да установи произхода на констатираното замърсяване, като разполага в това отношение с право на преценка относно реда, средствата и продължителността на тази проверка.

По съединени дела C-379/08 и C-380/08 Съдът приема, че компетентният орган е оправомощен да измени съществено мерките за отстраняване на екологичните щети, които са били определени вследствие на състезателна процедура, проведена в сътрудничество със съответните оператори, и които вече са изпълнени или чието изпълнение е било започнато. Преди да вземе подобно решение обаче, този орган е длъжен:

- да изслуша операторите, освен ако неотложността на екологичната ситуация изисква незабавни действия от негова страна,
- да покани по-специално лицата, на чиято земя трябва да се предприемат тези мерки, да представят своите забележки, които той взема под внимание, и
- да укаже в решението си основанията, на които се базира изборът му, както и евентуално основанията, поради които не е било необходимо или възможно да се извърши обстоятелствен преглед с оглед на споменатите критерии, например поради неотложността на екологичната ситуация.

Наред с това Съдът приема, че същата директива за екологичната отговорност допуска национална правна уредба, която позволява на компетентния орган да поставя упражняването на правото на операторите да ползват своите земи в зависимост от условието тези оператори да извършат изискваните работи за отстраняване на екологичните щети, макар тези работи да не се отнасят до посочените земи, тъй като те вече са били предмет на мерки за

⁵⁷ Директива 2004/35/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 година относно екологичната отговорност по отношение на предотвратяването и отстраняването на екологичните щети (ОВ L 143, стр. 56; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 11, стр. 168).

„оздравяване“ или никога не са били замърсени. Подобна мярка обаче трябва да се обосновава от целта да се попречи на влошаването на екологичната ситуация или в приложение на принципа за предпазливост да се обосновава от целта да се предотврати възникването или повторното настъпване на други екологични щети в притежаваните от операторите земи, прилежащи към целия морски бряг, който е предмет на мерките за отстраняване.

Визи, убежище и имиграция

В тази област, която непрекъснато се развива, няколко решения заслужават особено внимание. По дела *Melki* и *Abdeli* (решения от 22 юни 2010 г., C-188/10 и C-189/10) Съдът постановява, че член 67, параграф 2 ДФЕС, както и членове 20 и 21 от Регламент (ЕО) № 562/2006⁵⁸ не допускат национална правна уредба, която оправомощава полицейските органи на съответната държава членка да извършват проверки на самоличността на лицата, независимо от поведението им и от конкретните обстоятелства, въз основа на които се установява опасност за общественения ред, само в зона от 20 километра от сухопътната граница на тази държава с държавите — страни по Конвенцията за прилагане на Споразумението от Шенген, за да проверят дали са спазени предвидените в закона задължения за притежаване, носене и представяне на удостоверения и документи, без да предвижда необходимите във връзка с това правомощия ограничения, гарантиращи, че практическото му упражняване няма да има ефект, равностоен на този на гранична проверка.

По дело *Chakroun* (Решение от 4 март 2010 г., C-578/08) Съдът има повод да прецизира практиката си относно събирането на семейства.

На първо място, Съдът приема, че изразът „*прибягва до системата за социално подпомагане*“, съдържащ се в член 7, параграф 1, буква в) от Директива 2003/86/ЕО⁵⁹, трябва да се тълкува в смисъл, че не позволява на държавите членки да приемат правна уредба в областта на събиране на семейството, съгласно която то се отказва на кандидат за събиране на семейството, който е доказал, че разполага със стабилни и регулярни финансови средства, които са достатъчни, за да издържа себе си и членовете на своето семейство, но който предвид своите доходи все пак може да иска помощ по силата на специалното подпомагане, за да покрие конкретни и индивидуално определени разходи, необходими за неговата издръжка, да иска освобождаване от данъци, предоставяно според доходите от местните власти, или да иска по отношение на него да бъдат приети мерки за подпомагане на доходите в рамките на общинската политика, свързана с ниските доходи.

На второ място, Съдът постановява, че Директива 2003/86, и по-конкретно член 2, буква г) от нея, трябва да се тълкува в смисъл, че тази разпоредба не допуска национална правна уредба, в която при прилагането на съдържащите се в член 7, параграф 1, буква в) от директивата условия по отношение на доходите се прави разграничение според това дали семейните връзки са възникнали преди или след влизането на кандидата за събиране на семейството на територията на приемащата държава членка.

⁵⁸ Регламент (ЕО) № 562/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 15 март 2006 година за създаване на Кодекс на Общността за режима на движение на лица през границите (Кодекс на шенгенските граници) (ОВ L 105, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 8, стр. 5).

⁵⁹ Директива 2003/86/ЕО на Съвета от 22 септември 2003 година относно правото на събиране на семейството (ОВ L 251, стр. 12; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 164).

По дело *Bolbol* (Решение от 17 юни 2010 г., C-31/09) Съдът тълкува член 12, параграф 1, буква а), първо изречение от Директива 2004/83/ЕО⁶⁰. Характерното за тази директива е, че закрепва в контекста на Европейския съюз задълженията, произтичащи от Женевската конвенция⁶¹. Съдът припомня, че специалните норми на конвенцията, които се прилагат за палестинските разселени лица, се отнасят само до лицата, ползващи се в момента от закрилата или помощта на Агенцията на Организацията на обединените нации за подпомагане и работа с палестинските бежанци в Близкия изток (наричана по-нататък „UNRWA“). Следователно единствено лицата, които действително прибегват до предоставяната от UNRWA помощ, попадат в обхвата на тези специални норми. За сметка на това спрямо лицата, които само имат или са имали право да се ползват от закрила или помощ от тази агенция, се прилагат общите разпоредби на Конвенцията. В този смисъл исканията им за предоставяне на статут на бежанец трябва да се разглеждат поотделно за всеки от тях и могат да бъдат уважени само в случай на преследвания поради причини, свързани с расова или религиозна принадлежност, с националност или поради политически причини. Що се отнася до въпроса за доказването на действителното ползване на помощ от страна на UNRWA, Съдът посочва, че макар регистрацията в тази агенция да е достатъчно доказателство, на бенефициера следва да се позволява да представя доказателството за това по всякакъв друг начин.

По дела *B* и *D* (решения от 9 ноември 2010 г., C-57/09 и C-101/09) Съдът уточнява правилата за прилагане на клаузата за изключване от статута на бежанец, предвидени в член 12, параграф 2, букви б) и в) от Директива 2004/83/ЕО⁶². Единият случай се отнася до кандидат за статут на бежанец, а другият — до лице, което вече има статута на бежанец, като и двамата са участвали в организации, фигуриращи в списъка на Европейския съюз на лицата, групите и образуванията, участващи в извършването на терористични действия, изготвен в контекста на борбата с тероризма, чието начало е сложено с резолюция на Съвета за сигурност на ООН.

Съдът започва с анализ на въпроса дали — когато съответното лице е участвало в организация, която фигурира в списъка, и е подпомагало активно въоръжената борба на тази организация, евентуално като член на ръководните ѝ органи — е налице „тежко престъпление от неполитически характер“ или „деяние, противоречащо на целите и принципите на Организацията на обединените нации“, по смисъла на посочената директива. В това отношение Съдът пояснява, че изключването от статута на бежанец на лице, участвало в организация, използваща терористични методи, зависи от индивидуалното разглеждане на конкретни факти, позволяващо на компетентния орган да прецени дали съществуват сериозни основания да се счита, че при дейността си в рамките на тази организация лицето е извършило тежко престъпление от неполитически характер, или е виновно в извършването на деяния, противоречащи на целите и принципите на Организацията на обединените нации, или е подбудило към такова престъпление или такива деяния, или по някакъв друг начин е участвало в тях по смисъла на същата директива.

От това следва, първо, че обстоятелството, че съответното лице е участвало в такава организация, само по себе си не може автоматично да доведе до изключването му от статута на

⁶⁰ Директива 2004/83/ЕО на Съвета от 29 април 2004 година относно минималните стандарти за признаването и правното положение на гражданите на трети страни или лицата без гражданство като бежанци или като лица, които по други причини се нуждаят от международна закрила, както и относно съдържанието на предоставената закрила (ОВ L 304, стр. 12 и поправка в ОВ L 204, 2005 г., стр. 24; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 52).

⁶¹ Женевска конвенция от 28 юли 1951 г. за статута на бежанците (Организация на обединените нации, Сборник договори, том 189, стр. 150, № 2545 (1954).

⁶² Вж. бележка под линия 60.

бежанец. Второ, Съдът отбелязва, че само участието в действията на терористична група също не може автоматично да доведе до прилагане на клаузите за изключване, предвидени в същата директива, тъй като тя предвижда пълно разглеждане на всички обстоятелства във всеки отделен случай.

По-нататък Съдът установява, че изключването от статута на бежанец на основание на някоя от съответните клаузи за изключване не предполага съответното лице все още да представлява опасност за приемащата държава членка. Целта на клаузите за изключване е да се санкционират само минали действия. В системата на тази директива има други разпоредби, които позволяват на компетентните органи да вземат необходимите мерки, когато лицето все още представлява опасност.

Накрая, Съдът тълкува директивата в смисъл, че държавите членки могат да признаят право на убежище по националното си право на лице, изключено от статута на бежанец съгласно някоя от клаузите за изключване по тази директива, доколкото това не води до опасност от смесване на този друг тип закрила със статута на бежанец по смисъла на директивата.

По дела *Salahadin Abdulla* и др. (решения от 2 март 2010 г., C-175/08, C-176/08, C-178/08, C-179/08) Съдът разглежда условията за прекратяване на статута на бежанец поради промяна в обстоятелствата, които са били основание за предоставянето му, по смисъла на член 11, параграф 1, буква д) от Директива 2004/83, посочена по-горе.

Съдът приема, че лицето губи статута си на бежанец, когато след настъпила в съответната трета страна промяна в обстоятелствата, която е значителна, а не с временен характер, обстоятелствата, които обосновават неговите опасения от преследване са престанали да съществуват и то няма други основания да се опасява от преследване. За да стигне до извода, че бежанецът вече няма основания да се опасява от преследване, компетентните органи трябва да проверят, че субектът/субектите на закрила в трета страна по член 7, параграф 1 от Директива 2004/83 е взел/са взели разумни мерки, за да попречи/попречат на преследването. В този смисъл те трябва да разполагат по-специално с ефективна съдебна система, позволяваща разкриването, преследването и наказването на актовете, представляващи преследване. Компетентните органи трябва също да се уверят, че в случай на прекратяване на статута на бежанец заинтересуваният гражданин ще има достъп до тази закрила.

По-нататък Съдът анализира хипотезата, при която обстоятелствата, в резултат от които на съответното лице е предоставен статут на бежанец, са престанали да съществуват, и уточнява условията, при които компетентните органи трябва при необходимост да проверят дали не съществуват други обстоятелства, обосноваващи основателното опасение на съответното лице от преследване. В рамките на този анализ Съдът в частност посочва, че както на етапа на предоставянето на статут на бежанец, така и на етапа, в който се разглежда въпросът за запазването на този статут, се преценява един и същ въпрос — дали установените обстоятелства представляват заплаха от преследване, поради която съответното лице може с основание да се опасява с оглед на личното си положение, че действително спрямо него ще бъдат извършени актове на преследване. Затова Съдът заключава, че критерият за вероятност, който служи за преценката на риска от преследване, е същият като критерия, който се прилага при предоставяне на статута на бежанец.

Съдебно сътрудничество по граждански дела и международно частно право

Както може да се очаква, включването на съдебното сътрудничество по граждански дела в обхвата на общностното право се съпътства от засилване на ролята на общностния съд.

През 2010 г. Съдът постанови редица важни решения за тълкуването на приложимите към договорите специални разпоредби, установени с Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела⁶³.

На първо място се откроява дело *Car Trim* (Решение от 25 февруари 2010 г., C-381/08), в което Съдът се произнася по тълкуването на член 5, параграф 1, буква б) от Регламент № 44/2001, който дава две самостоятелни дефиниции, едната — за договорите за продажба на стоки, а другата — за договорите за предоставяне на услуги, с които дефиниции следва да се улесни прилагането на специалното правило за компетентност в договорната област по член 5, точка 1 от Регламент № 44/2001, съгласно което компетентен е съдът по мястото на изпълнение на въпросното задължение. В случая на продажба на стоки член 5, точка 1, буква б), първо тире от този регламент дефинира мястото на изпълнение на въпросното задължение като мястото на доставка на стоките съгласно договора. В случая на предоставяне на услуги член 5, точка 1, буква б), второ тире от същия регламент посочва мястото на предоставяне на услугите съгласно договора. Постановеният на Съда преюдициален въпрос по това дело се отнася, от една страна, до определянето на критериите за разграничаване на „продажбата на стоки“ от „предоставянето на услуги“ по смисъла на член 5, точка 1, буква б) от посочения регламент, и от друга страна, до определянето на мястото на изпълнение на задължението за доставка в случай на дистанционна продажба, когато договорът не предвижда нищо по този въпрос.

На първата част от въпроса Съдът отговаря, че член 5, точка 1, буква б) от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че договорите с предмет доставка на стоки, които предстои да бъдат изработени или произведени — дори когато купувачът е определил някои изисквания относно получаването, преработката и доставката на тези стоки, без да е доставил материалите, и когато доставчикът е отговорен за качеството и за съответствието на стоката с договора, — трябва да се квалифицират като „продажба на стоки“ по смисъла на член 5, точка 1, буква б), първо тире от този регламент. На втората част от преюдициалния въпрос за определянето на мястото на изпълнение на договора в случай на дистанционна продажба Съдът отговаря, първо, че съгласно член 5, точка 1, буква б), първо тире от Регламент № 44/2001 при дистанционна продажба мястото, където съгласно договора стоките са доставени или е трябвало да бъдат доставени, трябва да се определи въз основа на разпоредбите на този договор. По-нататък Съдът уточнява, че ако на тази база мястото на доставка е невъзможно да се определи, без да се направи позоваване на приложимото за договора материално право, това място е там, където е извършено физическото предаване на стоките, посредством което купувачът е придобил или е трябвало да придобие право на ефективно разпореждане с тези стоки в крайното им местоназначение. Съдът приема, че този подход не само отговаря на целите за предвидимост и близост, но и е съобразен с основната цел на договор за продажба на стоки, а именно прехвърлянето на тези стоки от продавача на купувача — действие, което е окончателно завършено едва при пристигането на тези стоки до крайното им предназначение.

Вниманието привличат и две съединени дела, *Pammer* и *Hotel Alpenhof* (решения от 7 декември 2010 г., C-585/08 и C-144/09), които също се отнасят до прилагането на Регламент № 44/2001 в договорната област. В тези решения Съдът се произнася по тълкуването на свързания с потребителските договори член 15 от регламента. По-конкретно общият

⁶³ Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година (ОВ L 12, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74).

преюдициален въпрос за тези две дела се отнася до дефиницията на понятието „дейност, насочена“ към държавата членка по местоживеенето на потребителя по смисъла на член 15, параграф 1, буква в) от Регламент № 44/2001. Регламентът не дава дефиниция на това понятие, чиято цел е да допусне прилагането на специалните разпоредби на Регламента за защита на потребителите към сключените по интернет договори. Само в Съвместната декларация на Съвета и Комисията по член 15 от Регламент № 44/2001 се пояснява, че „самият факт, че една интернет страница е достъпна, не е достатъчен, за да бъде приложен член 15, въпреки че фактор на привързване би представлявал фактът, че интернет страницата отправя покана за сключване на договор от разстояние и договор в действителност е бил сключен от разстояние, с каквито и да било средства“. В декларацията се добавя, че езикът или валутата, които уебсайтът използва, не са достатъчни показатели.

За да изясни текста на този регламент, Съдът дава обща дефиниция на понятието „насочена дейност“ в контекста на електронната търговия и след това предоставя неизчерпателен списък на показателите, позволяващи да се счита, че дейността на търговеца е насочена към държавата членка по местоживеенето на потребителя. На първо място, Съдът посочва, че понятието за насочена дейност трябва да се тълкува самостоятелно, и констатира, че търговецът насочва дейността си по интернет към държавата членка по местоживеенето на потребителя, когато преди евентуалното сключване на договора с потребителя от тези уебсайтове и от общата дейност на търговеца е видно, че последният е възнамерявал да търгува с потребители с местоживеене в една или няколко държави членки, включително в тази, където потребителят има местоживеене, в смисъл че е бил склонен да сключи договор с тях. На второ място, Съдът изброява неограничително показателите, които националният съд трябва да вземе предвид и които сочат ясно изразена воля от страна на търговеца да извършва търговска дейност с потребителите, установени в различна от неговата държава членка, а именно международното естество на дейността, посочването на описание на маршрути от други държави членки до мястото, където търговецът е установен, използването на език или валута, различни от обичайно използваните в държавата членка, където търговецът е установен, с възможност за резервиране и потвърждаване на резервацията на този друг език, посочването на телефонните номера с указване на международния телефонен код, поемането на задължение за плащане на разходи, свързани с услуга по каталогизиране в интернет, с цел улесняване на достъпа до уебсайта на търговеца или до уебсайта на посредника му за потребителите с местоживеене в други държави членки, използването на име на домейн от първо ниво, различно от това на държавата членка, където търговецът е установен, и споменаването на международна клиентела, състояща се от клиенти с местоживеене в различни държави членки. На трето и последно място, Съдът потвърждава и в двете решения, че не са достатъчни само фактори като достъпността на уебсайта на търговеца в държавата членка, където потребителят има местоживеене, нито посочването на електронен адрес или на други данни за връзка, нито пък употребата на език или валута, които са обичайно използвани в държавата членка, където търговецът е установен.

Освен това по дело Rammer Съдът установява, че пътуването с товарен кораб може да се квалифицира като „пакетно пътуване“ по смисъла на член 15, параграф 3 от Регламент № 44/2001, доколкото отговаря на изискваните условия за наличие на „туристически пакет“ по смисъла на член 2, точка 1 от Директива 90/314/ЕИО⁶⁴. Според този текст пътуването трябва да включва на фиксирана цена не само транспорта, но и ношувките, като продължителността

⁶⁴ Директива 90/314/ЕИО на Съвета от 13 юни 1990 година относно пакетните туристически пътувания, пакетните туристически ваканции и пакетните туристически обиколки (ОВ L 158, стр. 59; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 9, стр. 248).

на пътуването трябва да е над 24 часа. Следва да се отбележи, че по съображения за съгласуваност на международното частно право на Съюза Съдът тълкува член 15, параграф 3 от Регламент № 44/2001, като държи сметка за съответстващата му разпоредба в Регламент (ЕО) № 593/2008 относно приложимото право към договорни задължения, в който изрично се споменава понятието „пакетно пътуване“ по смисъла на Директива 90/314, посочена по-горе.

Тълкуването на Регламент (ЕО) № 2201/2003 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000⁶⁵, е предмет на три решения, които заслужават да бъдат споменати. Тези решения се отнасят до искания за връщане на дете в случай на неправомерното му отвеждане извън страната на обичайното му местопребиваване. Следва също така да се отбележи, че две от тези решения са постановени по реда на спешното преюдициално производство по член 104б от Процедурния правилник на Съда. Това производство се прилага от 1 март 2008 г. при преюдициални запитвания, свързани с пространството на свобода, сигурност и правосъдие, за да даде възможност на Съда да разглежда в особено кратък срок най-чувствителните въпроси, каквито могат да бъдат поставени например в някои случаи, свързани с лишаване от свобода, когато отговорът на повдигнатия въпрос е определящ за преценката на правното положение на задържаното или лишено от свобода лице, както и в областта на родителската отговорност и упражняването на родителски права, когато компетентността на сезирания съд съгласно правото на Съюза зависи от отговора на преюдициалния въпрос.

По дело *Povse* (Решение от 1 юли 2010 г., C-211/10) австрийската запитваща юрисдикция отправя до Съда по реда на упоменатото спешно производство редица преюдициални въпроси, които се отнасят до тълкуването на съдържащите се в Регламент № 2201/2003 разпоредби относно упражняването на родителската отговорност и връщането на дете. В главното производство се разглежда спорът между родителите на дете, което е било неправомерно отведено от майката в Австрия от общото жилище на семейството в Италия. Сложността на делото се дължи на факта, че са били водени две успоредни производства с различен изход — едното пред италианските, а другото пред австрийските юрисдикции. Първият преюдициален въпрос е дали привременна мярка като постановената от италианския съд, който отменя забраната на майката да напуска територията на Италия с детето и предоставя правото на упражняване на родителските права временно и на двамата родители с разрешение детето да пребивава в Австрия до постановяването на окончателно решение, съставлява „решение относно упражняването на родителските права, което не съдържа [разпореждане за] [...] връщането на детето“ по смисъла на член 10, буква б), подточка iv) от Регламент № 2201/2003. Като последица от такова решение, постановено от съд в държавата членка по предходното обичайно местопребиваване на детето, е прехвърлянето на компетентността към съдилищата в държавата членка, в която е било отведено отвлеченото дете. Съдът постановява, че привременната мярка не представлява „решение относно упражняването на родителските права, което не съдържа [разпореждане за] [...] връщането на детето“ по смисъла на член 10, буква б), подточка iv) от посочения регламент и не би могла да представлява основание за прехвърлянето на компетентност на съдилищата на държавата членка, в която детето е отведено неправомерно. Този извод произтича от системата на регламента, а обслужва и интересите на детето. При обратния подход всъщност би имало риск компетентният съд на държавата членка по предходното местопребиваване на детето да откаже да постанови привременните мерки, изисквани с оглед на интересите на детето. Второ, Съдът е запитан

⁶⁵ Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година (ОВ L 338, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183).

за тълкуването на член 11, параграф 8 от Регламент № 2201/2003. Съгласно тази разпоредба решенията за отказ за връщане на основание член 13 от Хагската конвенция от 1980 г., каквото решение в случая са постановили австрийските съдилища след сезирането им от бащата, не може да засегнат изпълнението на по-късните съдебни решения за връщане на детето, постановени от съд, компетентен по силата на Регламент № 2201/2003, каквото решение е постановено в главното производство от италианските съдилища по искане на бащата след австрийското решение за отказ за връщане. Постановеният на Съда въпрос е дали, за да бъде изпълняемо, решението за връщане на детето трябва да се основава на окончателно решение на същия съд относно правото на упражняване на родителските права върху детето. Съдът отговаря отрицателно, като приема, че подобно тълкуване трудно би могло да се съвмести с целта за експедитивност, преследвана с член 11 от същия регламент, и с предимството, което се отдава на съда по произход. Трето, Съдът уточнява, че член 47, параграф 2, втора алинея от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че последващо решение, постановено от съд на изпълняващата държава членка, с което временно се предоставя правото на упражняване на родителските права и което се счита за изпълняемо съгласно правото на тази държава, не може да се противопостави на изпълнението на удостоверено решение, постановено преди това от компетентния съд на държавата членка по произход, с което се разпорежда връщането на детето. Що се отнася до несъвместимостта по смисъла на член 47, параграф 2, втора алинея от същия регламент на удостоверено решение с последващо изпълняемо решение, това трябва да се проверява само с оглед на евентуално постановените последващи решения на компетентните съдилища на държавата членка по произход. На последно, четвърто място Съдът постановява, че изпълнението на удостоверено решение не може да се откаже в изпълняващата държава членка, поради това че вследствие на промяна в обстоятелствата, настъпила след неговото постановяване, то би могло сериозно да накърни най-добрия интерес на детето. Всъщност подобна промяна представлява въпрос по същество, който попада в компетентността на съда на държавата членка по произход.

Въпросът за правото на упражняване на родителските права и за неправомерното отвеждане на дете в рамките на прилагането на Регламент № 2201/2003 е и в основата на дело МсВ (Решение от 5 октомври 2010 г., С-400/10), което също е разгледано по реда на спешното преюдициално производство. Това дело свидетелства за съществуващите разлики между националните правни системи на държавите членки по отношение на правото на упражняване на родителски права на бащата, когато той няма брак с майката на детето. Всъщност в някои национални правни системи биологичният баща на детето няма право на упражняване на родителските права по закон, а възможността му да придобие това право е обусловена от постановяването на решение в този смисъл от компетентния национален съд. Така е съгласно ирландското право, приложимо към случая в главното производство. От това следва, че ако не е постановено съдебно решение, с което му се предоставя упражняването на родителските права по отношение на детето, бащата не може да докаже неправомерността на отвеждането на детето по смисъла на член 2, параграф 11 от Регламент № 2201/2003, за да поиска връщането на детето в страната на обичайното му местопребиваване. Отправеното до Съда преюдициално запитване по дело МсВ се отнася до това дали правото на държава членка, което изисква съдебно решение като условие за придобиването на право на упражняване на родителски права от бащата на детето, който няма брак с майката на това дете, е съвместимо с Регламент № 2201/2003, тълкуван в съответствие с член 7 от Хартата на основните права на Европейския съюз, който закрепва правото на личен и семеен живот.

На първо място, Съдът подчертава, че макар понятието „право на упражняване на родителски права“ да е закрепено като самостоятелно понятие в разглеждания регламент, все пак от член 2, параграф 11, буква а) от този регламент следва, че въпросът за определянето на носителя на правото се урежда от приложимото национално право, дефинирано като правото

на държавата членка, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди отвеждането или задържането. На второ място, Съдът постановява, че обстоятелството, че за разлика от майката бащата на родено извън брак дете не се приема автоматично за носител на правото на упражняване на родителски права по смисъла на член 2 от Регламент № 2201/2003, не засяга същността на правото му на личен и семеен живот, закрепено в член 7 от Хартата на основните права на Европейския съюз, стига да е спазено правото му да поиска от компетентния съд да му се предостави правото на упражняване на родителските права.

Накрая следва да се спомене дело *Purrucker* (Решение от 15 юли 2010 г., C-256/09), в което Съдът се произнася по приложимостта на разпоредбите на Регламент № 2201/2003, които се отнасят до признаването и изпълнението на съдебни решения, постановени от съд на друга държава членка, спрямо постановените на основание член 20 от този регламент временни мерки във връзка с правото на упражняване на родителските права. На първо място, Съдът припомня разликата между нормите на членове 8—14 от посочения регламент, които определят компетентния по иска съд, и нормата на член 20, параграф 1 от същия регламент, която позволява на съда на държава членка — дори ако не е компетентен по иска — да постанови временни, включително охранителни мерки, стига да е изпълнено тройното условие тези мерки да са неотложни, да са постановени по отношение на лица или имущество, които се намират в държавата членка, където тези съдилища заседават, и да са с временен характер. На второ място, Съдът постановява, че системата на признаване и изпълнение, предвидена в член 21 и сл. от Регламент № 2201/2003, не се прилага към временни мерки, постановени на основание член 20 от посочения регламент. Всъщност Съдът отбелязва, че такава приложимост не съответства на волята на законодателя на Съюза, което личи както от законодателната история, така и от еквивалентните разпоредби от предишни правни актове като Регламент (ЕО) № 1347/2000 и Конвенцията Брюксел II. Освен това Съдът възприема идеята, че евентуална приложимост спрямо временните мерки на предвидената в Регламент № 2201/2003 система за признаване и изпълнение във всяка друга държава членка, включително в държавата на съда, който е компетентен по иска, би създала риск от заобикаляне на предвидените в този регламент правила за компетентността и от „forum shopping“. Това би било в разрез с преследваните с този регламент цели, и в частност с необходимостта от съобразяване с висшия интерес на детето, намерила израз в правилото, че решенията относно това дете се вземат от съда, който е географски най-близо до обичайното му местопребиваване — съд, за който законодателят на Съюза преценява, че е в най-добро положение да прецени какви мерки трябва да се вземат в интерес на детето. Накрая, на трето място, Съдът се произнася по необходимостта да се даде възможност на ответника в спешното производство да обжалва решението, с което се постановяват временни мерки. Всъщност Съдът приема, че като се има предвид значението на временните мерки в областта на родителската отговорност, независимо дали са постановени от компетентния по иска съд, или не, е важно да се осигури възможност на засегнатото от подобно производство лице, дори да е изслушано от постановилия мерките съд, да обжалва решението за временните мерки. Изключително важно е това лице да може пред друг съд, а не пред този, постановил мерките, произнасяйки се в кратък срок, да оспори в частност извода на постановилия мерките съд, че е компетентен по иска, или — ако от решението не е видно, че съдът е компетентен или че смята, че е компетентен по иска на основание на този регламент — да се позове на неспазването на условията, предвидени в член 20 от посочения регламент.

Полицейско и съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси

Емблематичният инструмент в областта на полицейското и съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси — европейската заповед за арест, продължава да дава поводи за обогатяване на съдебната практика.

По дело Mantello (Решение от 16 ноември 2010 г., C-261/09) Съдът тълкува член 3, параграф 2 от Рамково решение 2002/584/ПВР⁶⁶, който дава възможност на съдебния орган в изпълняващата държава членка да откаже да изпълни европейска заповед за арест, когато е уведомен, че издирваното лице има в определена държава членка „влязла в сила присъда за същите деяния“. Запитан на първо място за тълкуването на понятието „същите деяния“, Съдът констатира, че за целите на издаването и изпълнението на европейска заповед за арест понятието „същите деяния“, съдържащо се в член 3, точка 2 от Рамково решение 2002/584 представлява самостоятелно понятие на правото на Съюза. Освен това понятието „същите деяния“ се съдържа и в член 54 от Конвенцията за прилагане на Споразумението от Шенген и във връзка с тази конвенция е тълкувано като отнасящо се единствено до наличието на признаците от обективна страна и обхващащо съвкупност от конкретни неразделно свързани помежду си факти, независимо от тяхната правна квалификация или от защитения правен интерес. Предвид общата цел на член 54 от посочената конвенция и член 3, точка 2 от Рамковото решение, а именно да се избегне повторно наказателно преследване и повторно осъждане на дадено лице за едни и същи деяния, тълкуването на това понятие в контекста на Конвенцията за прилагане на Споразумението от Шенген следва да важи и в контекста на Рамково решение 2002/584.

По-нататък Съдът отбелязва, че издирваното лице се смята за лице, което има влязла в сила присъда за същите деяния, когато е водено наказателно производство и с него окончателно са изчерпани възможностите за наказателно преследване или когато лицето е било окончателно оправдано. Дали присъдата е „влязла в сила“, се преценява съгласно правото на държавата членка, в която е постановена тази присъда. Следователно решение, което съгласно правото на държавата членка, в която е образувано наказателното производство, не води до окончателно изчерпване на възможностите за наказателно преследване за определени деяния на национално равнище, не съставлява процесуална пречка за евентуалното започване или продължаване на наказателното преследване за същото деяние в някоя от държавите — членки на Съюза. Изпълняващият съдебен орган по принцип не може да откаже да изпълни европейската заповед за арест, когато в отговор на отправено от него искане за информация издаващият заповедта за арест съдебен орган изрично констатира въз основа на националното право на държавата членка, в която се намира, че предходната присъда, постановена в тази държава, не е влязла в сила присъда за деянията, посочени в заповедта за арест.

Външна политика и политика на сигурност

В областта на общата външна политика и политика на сигурност Съдът се произнася по запитване на Oberlandesgericht Düsseldorf, като уточнява обхвата на специалните ограничителни мерки за борба с тероризма, насочени срещу определени лица и образувания (Решение от 29 юни 2010 г., C-550/09), и дава тълкуване на членове 2 и 3 от Регламент (ЕО) № 2580/2001⁶⁷.

⁶⁶ Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки (ОВ L 190, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 3).

⁶⁷ Регламент (ЕО) № 2580/2001 на Съвета от 27 декември 2001 година относно специалните ограничителни мерки за борба с тероризма, насочени срещу определени лица и образувания (ОВ L 344, стр. 70; Специално издание на български език, 2007 г., глава 18, том 1, стр. 169).

За да изпълни съответните резолюции на Организацията на обединените нации, Съветът приема Обща позиция 2001/931/ОВППС⁶⁸ и Регламент № 2580/2001, с които се замразяват средствата на лицата и образуванията, включени в изготвения списък, който редовно се обновява с решения на Съвета. Посоченият регламент освен това забранява предоставянето пряко или косвено на средства в полза на лица и образувания, включени в списъка.

До юни 2007 г. решенията са приемани, без на лицата и образуванията, посочени в списъка, да се съобщават конкретните причини за включването им в този списък. След решение на Общия съд⁶⁹, с което се отменя включването на една група в списъка, по-конкретно на основание че Съветът не е мотивирал това включване и че при това положение не е възможно да се упражни съдебен контрол по същество, Съветът изменя процедурата по включване. При приемането на новото решение за обновяване на списъка⁷⁰, което влиза в сила на 29 юни 2007 г., Съветът предоставя на съответните лица и образувания изложения на причините за включването им. В две последващи решения Общият съд отменя включването на редица други образувания по същите съображения като изложените в решението му по дело T-228/02, посочено по-горе. На 2 май 2002 г. организацията Devrimci Halk Kurtulus Partisi-Cephesi (ДНКР-С) е включена във въпросния списък. Оттогава Съветът е приел редица решения за обновяване на списъка. Организацията ДНКР-С всеки път остава включена в него.

Разглежданото от Съда дело се отнася до двама германски граждани, срещу които в Германия е образувано наказателно производство. Г-н Е. и г-н Ф. са обвинени в това, че от 30 август 2002 г. до 5 ноември 2008 г. са били членове на ДНКР-С. Наложена им е мярка за неотклонение задържане под стража като членове на терористична група и е образувано наказателно производство. Изправена пред съмнения във връзка с валидността на включването на ДНКР-С в списъка, запитващата юрисдикция иска от Съда да установи дали предвид решенията на Общия съд за отмяна на включването на определени лица и образувания поради неспазване на основни процесуални гаранции включването на ДНКР-С също трябва да се разглежда като невалидно за периода преди 29 юни 2007 г., въпреки че ДНКР-С не е поискало отмяната на това включване.

В началото Съдът отбелязва, че делото пред националната юрисдикция може да приключи с налагането на наказание лишаване от свобода. В този контекст Съдът подчертава, че Европейският съюз е правов съюз, в който актовете на институциите подлежат на контрол за съответствие по-специално с Договора за ФЕС и общите принципи на правото. Всяка страна има право в рамките на националното производство да изтъква невалидността на разпоредби, съдържащи се в актове на Съюза, послужили за основание на решение или на национален акт, приет по отношение на нея, и да накара националната юрисдикция да отправи във връзка с това преюдициален въпрос до Съда, ако съответната страна няма право пряко да обжалва тези разпоредби пред Общия съд.

Що се отнася до валидността на решенията на Съвета преди юни 2007 г., Съдът посочва, че нито едно от тези решения не е било придружено от мотиви относно правните изисквания за прилагане на регламента към ДНКР-С, нито от изложение на специфичните и конкретни причини, поради които Съветът е приел, че включването на ДНКР-С в списъка е било или

⁶⁸ Обща позиция 2001/931/ОВППС на Съвета за прилагането на специални мерки за борба с тероризма (ОВ L 344, стр. 93; Специално издание на български език, 2007 г., глава 18, том 1, стр. 179).

⁶⁹ Решение от 12 декември 2006 г. по дело Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran/Съвет (T-228/02).

⁷⁰ Решение 2007/445/ЕО на Съвета от 28 юни 2007 година за прилагане на член 2, параграф 3 от Регламент № 2580/2001 и за отмяна на решения 2006/379/ЕО и 2006/1008/ЕО (ОВ L 169, стр. 58).

е оставало обосновано. При това положение обвиняемите се оказват лишени от необходимите сведения, за да проверят основателността на включването на ДНКР-С в списъка през периода, предхождащ 29 юни 2007 г., и в частност за да се уверят в точността и относимостта на доказателствата, довели до това включване, макар че на него се основава обвинителният акт срещу тях. Липсата на мотиви, от която е опорочено включването, е в състояние също да осуети адекватния съдебен контрол на неговата законосъобразност по същество. Възможността за подобен контрол обаче е необходима, за да се гарантира разумен баланс между изискванията на борбата срещу международния тероризъм и закрилата на свободите и основните права.

Що се отнася до въпроса дали решението от юни 2007 г. потвърждава с обратна сила включването на ДНКР-С в списъка, Съдът констатира, че това решение в никакъв случай не може да спомогне за обосноваването на осъдителна присъда за деянията, свързани с периода преди влизането му в сила. Подобно тълкуване би довело до нарушение на принципа за недопускане на прилагане с обратна сила на разпоредбите, които могат да послужат за основание на осъдителна присъда. При тези обстоятелства Съдът постановява, че националната юрисдикция трябва да остави без приложение в контекста на главното производство решенията на Съвета, приети преди юни 2007 г., които следователно не могат да спомогнат за обосноваването на наказателно преследване на г-н Е. и г-н Ф., що се отнася до периода, предхождащ 29 юни 2007 г.

Накрая Съдът дава широко тълкуване на забраната по член 2, параграф 1, буква б) от Регламент № 2580/2001 да се предоставят средства в полза на лицата и образуванията, посочени в списъка. Според Съда тази забрана обхваща всички действия, необходими, за да може едно лице, група или образувание, посочено или посочена в списъка, предвиден в член 2, параграф 3 от Регламент № 2580/2001, действително да получи пълното право на разпореждане със съответните средства, други финансови активи и икономически ресурси. Според Съда този смисъл не зависи от това дали са налице или не отношения между автора и адресата на въпросното действие по предоставяне.

По дело М и др. (Решение от 29 април 2010 г., С-340/08) Съдът разглежда въпроса дали социалноосигурителните обезщетения и помощи като подходящо подпомагане, семейни добавки и помощи за жилищно настаняване, предоставени на съпругите на предполагаеми терористи, включени в списъка по Регламент (ЕО) № 881/2002⁷¹, попадат сред блокираните средства на основание на този регламент.

Съдът установява, че като се имат предвид някои разлики между различните езикови редакции на посочения регламент и на резолюцията на Съвета за сигурност на ООН, която посоченият регламент изпълнява, регламентът следва да се тълкува с оглед на целта му, а именно борбата с международния тероризъм. Целта на режима на замразяване на активи е да се прегради достъпът на съответните лица до икономически или финансови ресурси, независимо от вида им, които те биха могли да използват за подпомагане на терористични дейности. По-конкретно тази цел трябва да се разбира в смисъл, че замразяването на средства се прилага само за активи, които могат да се преобразуват в средства, стоки или услуги, които

⁷¹ Регламент (ЕО) № 881/2002 на Съвета от 27 май 2002 година за налагане на някои специфични ограничителни мерки, насочени срещу определени физически лица и образувания, свързани с Осам бен Ладен, мрежата на Ал Кайда и талибаните, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 467/2001 на Съвета за забрана на износа на някои стоки и услуги за Афганистан, за засилване на забраната на полети и удължаване на замразяването на средства и други финансови ресурси по отношение на талибаните в Афганистан (ОВ L 139, стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 18, том 1, стр. 189).

биха могли да се използват за подпомагане на терористични дейности. Съдът отбелязва, че не се твърди съответните съпруги да са предавали тези средства на съпрузите си, вместо да ги използват за основните разходи на домакинството им, и че безспорно разглежданите средства действително са използвани от съпругите за задоволяване на основни нужди на домакинството, към което принадлежат включените в списъка лица. Всъщност възможността тези средства да се преобразуват в такива, които могат да се използват за подпомагане на терористични дейности, изглежда далечна, тъй като обезщетенията са определени в размер, който да покрие само и единствено жизнените нужди на съответните лица. Затова Съдът заключава, че ползата, която посочено в списъка лице би могло да извлече непряко от изплатени на съпругата му социални обезщетения, не може да постави под въпрос целта на регламента. Следователно този регламент не се прилага за изплащането на социалноосигурителни обезщетения и социални помощи на съпругите на лицата, включени в списъка за замразяване на средства.